

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 7 (528)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
10 квітня 2021 року

ОГОЛОШЕННЯ

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОГОЛОШУЄ КОНКУРС
НА ЗАМІЩЕННЯ ПОСАД:**

НА МЕДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:

– завідувача кафедри оториноларингології, офтальмології та нейрохірургії – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь доктора наук, вчене звання доцента або професора відповідно до профілю кафедри, стаж науково-педагогічної роботи не менше 5 (п'яти) років.

– професора кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь доктора наук, вчене звання доцента або професора відповідно до профілю кафедри, стаж науково-педагогічної роботи не менше 9 (дев'ять) років.

– доцента кафедри оперативної хірургії та клінічної анатомії – 2 посади.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук, стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотири) років.

– асистента кафедри онкології, променевої діагностики і терапії та радіаційної медицини – 1 посада.

– асистента кафедри хірургії № 1 з урологією, малоінвазивною хірургією та нейрохірургією – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії).

НА СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:

– завідувача кафедри хірургічної стоматології – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь доктора наук, вчене звання доцента або професора відповідно до профілю кафедри, стаж науково-педагогічної роботи не менше 5 (п'яти) років.

– завідувача кафедри дитячої стоматології – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь доктора наук, вчене звання доцента або професора відповідно до профілю кафедри, стаж науково-педагогічної роботи не менше 5 (п'яти) років.

– доцента кафедри хірургічної стоматології – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук, стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотири) років.

НА ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:

– доцента кафедри управління та економіки фармації з технологією ліків – 1 посада.

Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) чи доктора наук, стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотири) років.

Термін подачі документів – один місяць з дня оголошення.

Звертатися:

46001,
м. Тернопіль,
майдан Волі, 1,
Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України,
відділ кадрів, тел. 52-14-64.

ДІЛЯТЬСЯ ЗНАННЯМИ

СТУДЕНТИ ЧИТАЮТЬ ЛЕКЦІЇ ДЛЯ ШКОЛЯРІВ

Упродовж березня студенти ТНМУ прочитали низку лекцій у Тернопільській спеціалізованій школі I-III ступенів №5 з поглибленим вивченням іноземних мов у початкових (у рамках ініціативи «Ведмедик-медик») і старших (проект «Sex-education») класах.

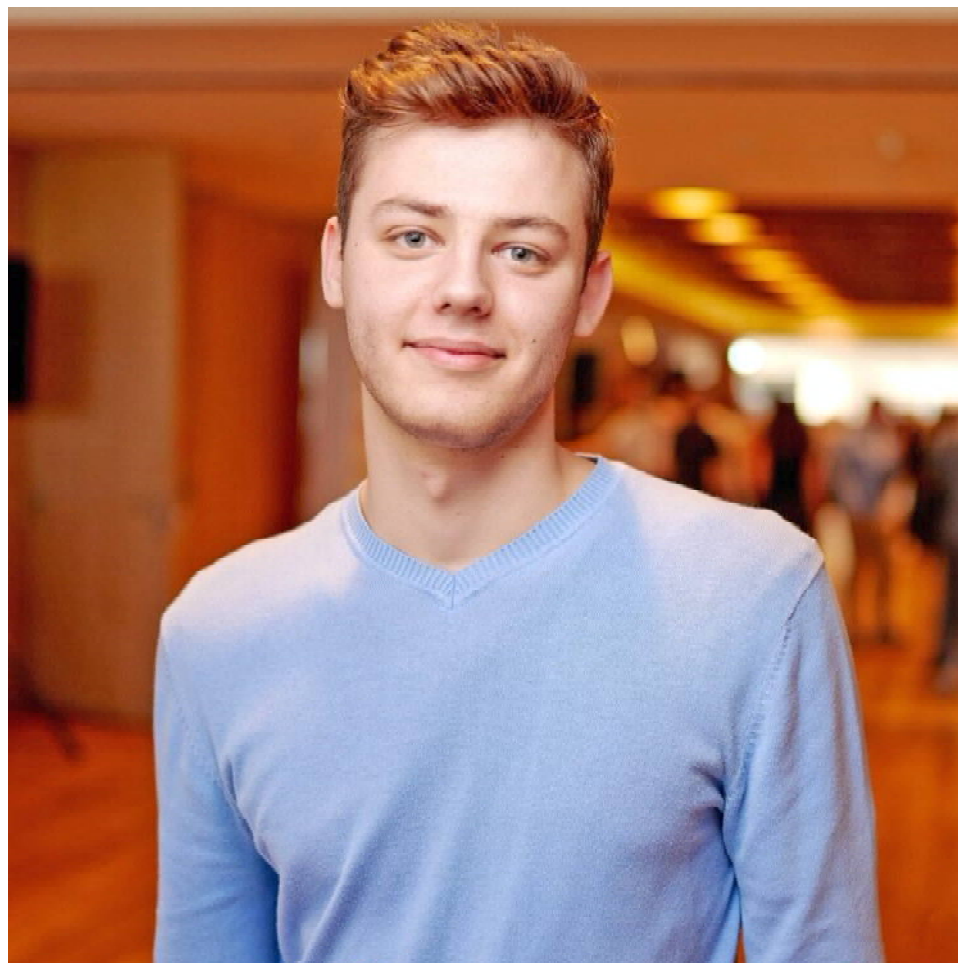
Окрім цього, такі ж лекції прозвучали у педагогічному ліцеї. Студенти ТНМУ старіються поширювати медичні знання не лише у навчальних закладах Тернополя, а й поза межами міста та області. У березні, скажімо, були прочитані лекції зі статевого виховання у Зимноводівському ліцеї №1 на Львівщині. Четвертокурсниця Інна Вегера мала лекцію у рамках

ініціативи «Ведмедик-медик» у НВК «Лисичинський ЗНЗ I-II ступенів-ДНЗ» (Скориківська ОТГ). Тим часом першокурсниця Вікторія Мархивка в межах проекту «Sex-education» прочитала лекції у старших класах гімназії імені І.Франка, що в Підволочиську.

Кожен зі студентів, які взяли на себе роль лекторів, отримали багато позитивних вражень від спілкування з учнями та їх бажанням бути освіченими. Діти й підлітки ставили багато цікавих питань, на які студенти із задоволенням відповідали.

Богдана БОНДАРУК

СТУДЕНТИ: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

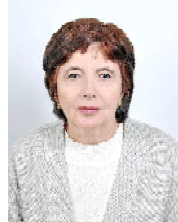
Максим ЛУК'ЯНЕНКО – студент 5 курсу медичного факультету, староста потоку.

Стор. 5

У НОМЕРІ

Стор. 6-7

**ДОЦЕНТКА НАДІЯ
ВАСИЛИШИН: «ДОЛЯ
ПОДАРУВАЛА МЕНІ
МОЖЛИВІСТЬ
ПРАЦЮВАТИ З
БАГАТЬМА
ТАЛАНОВИТИМИ,
ДОБРИМИ Й ЩИРИМИ
ЛЮДЬМИ»**

Щоб бути хорошим викладачем, треба любити те, що викладаєш, і любити тих, кому викладаєш. Переконалася у влучності цього вислову, спілкуючись з доценткою кафедри медичної біохімії, кандидатом хімічних наук Надією Василюшин – авторитетним науковцем, висококваліфікованою та шанованою педагогінею, авторкою та співавторкою майже 40 навчально-методичних і наукових публікацій.

Стор. 10-11

**ТЕТЯНА САВАРИН:
«МЕТОДИКА
ВИКЛАДАННЯ
ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ТА
ЛЕМКІВСЬКІ РОЗВІДКИ –
ДВІ ЦАРИНИ, В ЯКИХ Я
ПРАЦЮЮ ЯК
НАУКОВЕЦЬ»**

Торік вийшла у світ двотомна «Українська фольклористична енциклопедія» – унікальна фундаментальна праця. В когорті дослідників, збирачів і носіїв-виконавців фольклору, про яких розповідає ця енциклопедія, є представниця нашого університету. Адже окрема стаття видання присвячена науковому доробку доцентки кафедри іноземних мов ТНМУ імені І.Я. Горбачевського, кандидата філологічних наук Тетяни Саварин.

ОТРИМАЛИ ДИПЛОМИ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

У Тернопільському національному медичному університеті відбулося вручення дипломів докторів філософії викладачам вишу.

Ректор ТНМУ, професор Михайло Корда привітав науковців і побажав їм нових здобутків, досягнень та розвитку.

Диплом доктора філософії зі спеціальності «Педіатрія галузі знань «Охорона здоров'я» отримала Анна-Марія Шульгай.

Диплом доктора філософії зі спеціальності «Медицина

Ректор ТНМУ, професор Михайло КОРДА вручає диплом доктора філософії Андрію БАНАДИЗІ

Вручення дипломів докторів філософії викладачам вишу

галузі знань «Охорона здоров'я» одержали Катерина Кицай, Христина Максів, Галина Лой, Андрій Банадига, Юлія Якимчук, Тарас Крицький, Людмила Горбань, Христина Дуже.

Диплом зі спеціальності «Фармація галузі знань «Охорона здоров'я» ректор вручив Богдан Павлик.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА

ВИКЛАДАЧІ ПІДВИЩУЮТЬ СВОЮ МАЙСТЕРНІСТЬ

Упродовж березня в нашому університеті відбувалися курси підвищення педагогічної майстерності на тему «Застосування методик симуляційного навчання в організації ОСКІ (Об'єктивного структурованого клінічного іспиту)». Зорганізували та провели цей цикл Надія Пасяка, Наталія Бількевич, Наталія Галіяш та Наталія Петренко.

50 викладачів двічі на тиждень (у понеділок та четвер) збиралися за допомогою Microsoft Teams, щоб поліпшити власні знання щодо симуляційного навчання й вдосконалити навички для організації та проведення ОСКІ. Зокрема, порушили та обговорили такі цікаві й важливі теми, як:

- Сучасні науково-практичні та методичні підходи до організації та проведення об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ) в медичних ЗВО із застосуванням симуляційних технологій. Досвід ТНМУ та можливі шляхи удосконалення методики проведення (Н.В. Пасяка);

- Ознайомлення з роботою та можливостями міжкафедрального навчально-тренінгового центру ТНМУ (запрошена лекторка Г.Ю. Цимбалюк);

- Симуляційне навчання: історія виникнення, теоретичне підґрунтя, види та модальності.

Використання симуляційних технологій для оцінки рівня практичної підготовки та компетентностей студентів (Н.Б. Галіяш);

- Софт-скілз: модний тренд чи вимога часу? (Н.В. Петренко);
- Комунікативна компетентність: важливість, можливості формування із застосуванням методів симуляційного навчання (Н.А. Бількевич);

- Перевірка комунікативної компетентності під час ОСКІ. Комунікативна компетентність: як підготувати інструкцію для стандартизованого пацієнта (Н.В. Петренко);

- Використання методики «Стандартизований пацієнт» при підготовці студентів медичного профілю та в післядипломній освіті. Підготовка стандартизованого пацієнта для участі в ОСКІ (Н.В. Пасяка, Н.Б. Галіяш);

- Підготовчий етап ОСКІ: підготовка завдань (сценарію), алгоритмів і чек-листів, паспорт сценарію (Н.А. Бількевич);

- Академічна доброчесність. Роль викладача в підготовці та проведенні ОСКІ (Н.В. Петренко).

До уваги викладачів були представлені наказ МОЗ України від 19.02.2019 за № 419 «Про затвердження Порядку, умов та строків розроблення і проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту та критеріїв

оцінювання результатів» та затверджене в ТНМУ Положення про організацію та проведення атестації випускників за спеціальністю 7.12010001 «Лікувальна справа», які регламентують організацію та проведення ОСКІ як частини ЄДКІ. Зокрема, звернули увагу, що для випускників цей іспит матиме певні відмінності, а саме:

- студент проходить 10, а не 12 станцій;

- час для виконання завдання на одній станції подовжено до 10 хвилин;

- для дисциплін внутрішні, професійні та інфекційні хвороби, хірургічні хвороби та дитячі хвороби з дитячою інфекцією буде виділено по дві станції, завдання на яких мають бути об'єднані одним пацієнтом, що дасть змогу студенту продемонструвати процес курації повністю;

- вводить станція «Невідкладні стани», для перевірки компетенції студента діяти в таких ситуаціях.

Викладачі повинні були виконати домашнє завдання, а саме розробити паспорт сценарію ОСКІ як частини ЄДКІ. Всі учасники активно та відповідально поставилися до цього. Обговорення представлених сценаріїв показало, що це є нелегка, творча й трудомістка робота, тому треба подбати заздалегідь про підготовку до ОСКІ.

Наталія ГАЛІЯШ, членкиня робочої групи з організації та проведення ОСКІ в ТНМУ

СТАЛИ ВІДОМІ ІМЕНА КРАЯН-ПРЕТЕНДЕНТІВ НА ЗДОБУТТЯ ОРДЕНА ТА МЕДАЛІ СЯТОГО ПАНТЕЛЕЙМОНА

Відзнаки за професіоналізм і милосердя «Орден Святого Пантелеймона» та «Медаль Святого Пантелеймона» мають професійно-фахову спрямованість. Уже понад десять років вручають орден Св. Пантелеймона. 2017 року він отримав особливий статус – всеукраїнської громадської нагороди й став можливістю від усіх українців щиро подякувати медичним працівникам країни. Взагалі ж, як зазначено в положенні до відзнаки, його присуджують за гуманістичну й благородну діяльність у галузі охорони здоров'я, яка позитивно впливає на свідомість й духовний розвиток українського народу та держави загалом, спрямована на збереження й зміцнення здоров'я українців, виховує толерантне ставлення один до одного та надихає на нові можливості. 2018 року, щоб підтримати професійних талановитих людей, які хочуть стати успішними в рідній країні, запровадили ще й медаль Св. Пантелеймона.

Кандидатури на свідчення орденом Святого Пантелеймона та медаллю Святого Пантелеймона можуть подавати асоціації медичних працівників, громадські організації, що працюють у сфері охорони здоров'я, лікувально-профілактичні установи різних форм власності, наукові медичні установи тощо. Кандидатів спочатку відбирає регіональна, потім – національна експертні ради, а завершує – поважна рада, до складу якої ввійшли відомі в країні академіки, релігійні діячі, політики.

Регіональну раду Тернопільської області відзнак за професіоналізм та милосердя «Орден Святого Пантелеймона» й «Медаль Святого Пантелеймона» складають представники медичної спільноти краю, громадських організацій, органів влади, духовенства, культури, журналістики. Днями в онлайн-режимі відбулося її засідання, на яке зібрані всі члени ради. Вів засідання голова регіональної ради, ректор Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського, професор Михайло Корда. На порядок ден-

ний винесли питання обрання шляхом відкритого поіменного голосування претендентів на здобуття медичного Оскара.

Тож на здобуття відзнаки «Орден Святого Пантелеймона» від Тернопільщини претендуватимуть:

- у номінації «Найкращий лікар» – завідувач ортопедо-травматологічного відділення Тернопільської університетської лікарні, заслужений лікар України Сергій Гаріян;

- у номінації «Найкращий медичний працівник» – голова сестринської ради, голова осередку Асоціації медичних спеціалістів ТОКПЦ «Мати та дитина», заслужена працівниця охорони здоров'я України, заступниця голови Асоціації медичних сестер в Тернопільській області Ірина Медведєва;

- у номінації «Новатор охорони здоров'я» – генеральний директор КНП «Тернопільська обласна клінічна психоневроло-

гічна лікарня» Тернопільської облради, заслужений лікар України Володимир Шкробот;

- у номінації «За досягнення в міжнародному співробітництві в охороні здоров'я» – керівниця наукового відділу Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського Оксана Шевчук;

- у номінації «Взірець служіння суспільству» – академік НАМН України, завідувач кафедри інфекційних хвороб та епідеміології Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського Михайло Андрейчин;

- у номінації «За особистий вагомий внесок у розвиток охорони здоров'я України» (для іноземних громадян з 2019 р.) – кардіохірург Могенс Бюгге (Швеція);

- у номінації «Найкращий управлінець в галузі охорони здоров'я» – директор КНП «Більче-Золотецька обласна лікарня реабілітації ім. В. Вершигори» Тернопільської облради, заслужений лікар України Любомир Синовський;

- у номінації «Найкращий колектив закладу охорони здоро-

в'я» – КНП «Заліщицька центральна міська лікарня» Заліщицької міської ради.

За «Медаль Святого Пантелеймона» позмагаються:

- у номінації «За лікарське мистецтво» – лікарка-неонатологиня, викладачка кафедри педіатрії №2 Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського Ірина Сарапул;

- у номінації «За турботу та ласку до хворого» – старша медсестра відділення анестезіології та інтенсивної терапії КНП «Монастирська міська лікарня» Монастирської міської ради Тетяна Дмитрів.

Варто додати, що урочиста церемонія нагородження медичним Оскаром щорічно відбувається 9 серпня – у день Святого великомученика та цілителя Пантелеймона.

Микола ВІЛЬШАНЕНКО

ТНМУ ОТРИМАВ МЕДИЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ПАРТНЕРІВ З КАНАДИ – УНІВЕРСИТЕТУ МАК'ЮЕНА

У березні 2021 року навчально-науковий інститут медсестринства Тернопільського національного медичного університету імені І.Горбачевського отримав благодійну допомогу у вигляді медичного обладнання від Університету Мак'Юена (м. Едмонтон, Канада). Співпраця між ТНМУ та Університетом Мак'Юена триває ще з 2014 року. За цей час були реалізовані три грантових проекти, здійснювався обмін викладачами та студентами. Впродовж трьох останніх років в навчальні плани з підготовки фахівців зі спеціальності «Медсестринство» обох університетів введений спільний канадсько-український курс «Глобальне здоров'я».

Отримане цього року медичне обладнання, а саме два інфузіомати, чотири пульсоксиметри, електрокардіограф, модель передпліччя для відпрацювання ін'єкцій, буде використовуватися в лабораторії практичних навичок навчально-наукового інституту медсестринства під час проведення практичних занять, а також проходження практики студентами – майбутніми медичними сестрами.

Особливо це цінно сьогодні, в час

пандемії, коли можливість рутинної клінічної студентської практики є обмеженою, а підготовка кваліфікованих медичних сестер, здатних

працювати з сучасним медичним обладнанням, є надзвичайно затребуваною.

Щиро дякуємо керівництву Університету Мак'Юена та директору Українських ініціатив, Українського центру ресурсів та розвитку Університету Мак'Юена Ларисі Гайдук за подароване медичне обладнання.

Ми високо цінуємо нашу співпрацю і готовність сприяти розвитку медсестринства в Україні.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА

ПЕРЕЗАТВЕРДИЛИ СКЛАД НАГЛЯДОВОЇ РАДИ ТНМУ

Згідно із Законом України «Про вищу освіту», Положенням про Міністерство охорони здоров'я України, Статутом Тернопільського національного медичного університету імені І.Горбачевського та Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 грудня 2020 року в онлайн-форматі відбулося перезатвердження складу Наглядової ради ТНМУ.

До її складу ввійшли:

– Войцех Барг – завідувач кафедри і клініки внутрішніх хвороб, пульмонології та алергології Вроцлавського медичного університету імені Пястув Шльонських (Польща),

– Петро Гадз – голова ради обласного об'єднання «Тернопільська обласна рада сільськогосподарських підприємств», голова наглядової ради ТзОВ «Бучачагрохлібпром», Герой України,

– Володимир Іванишин – ректор Подільського державного аграрно-технічного університету, доктор економічних наук, професор,

– Віталій Коблош – директор Департаменту гуманітарної та соціальної політики Секретаріату Кабінету Міністрів України,

– Василь Лазоришинець – директор Національного інституту серцево-судинної хірургії імені Миколи Амосова НАМН України, академік НАМН України, доктор медичних наук, професор,

– Сергій Надал – Тернопільський міський голова,

– Віктор Овчарук – генеральний директор комунального некомерційного підприємства «Тернопільський обласний клінічний перинатальний центр «Мати і дитина» Тернопільської обласної ради, кандидат медичних наук, доцент,

– Віталій Цимбалюк – президент НАМН України, академік НАМН України, доктор медичних наук, професор,

– Володимир Шкробот – генеральний директор комунального некомерційного підприємства «Тер-

нопільська обласна клінічна психоневрологічна лікарня», кандидат медичних наук, доцент.

Під час засідання новоствореної Наглядової ради першим питанням порядку денного було обрання голови та секретаря. Петра Гадза було одностайно перебрано головою цього органу управління. Секретарем Наглядової ради став Володимир Шкробот.

Перед присутніми виступив ректор Тернопільського національного медичного університету, професор Михайло Корда. Він представив звіт про діяльність ТНМУ за 2020 рік. Члени Наглядової ради високо оцінили роботу й здобутки університету за попередній рік.

До завдань і обов'язків Наглядової ради входить:

– розгляд шляхів перспективного розвитку вишу;

– надання допомоги адміністрації університету в реалізації державної політики у галузях вищої освіти та науки;

– забезпечення ефективної взаємодії університету з державними органами та органами місцевого самоврядування, науковою громадськістю, суспільно-політичними організаціями й суб'єктами господарської діяльності в інтересах розвитку та підвищення якості освітньої діяльності і конкурентоспроможності університету;

– здійснення громадського контролю за діяльністю університету.

Строк повноважень затвердженого складу Наглядової ради становить п'ять років. Члени Наглядової ради виконують свої обов'язки на громадських засадах. Організаційною формою її роботи є засідання, які відбуваються за необхідністю, але не рідше одного разу на рік. У засіданнях Наглядової ради з правом дорадчого голосу бере участь ректор університету або особа, яка виконує його обов'язки.

Пресслужба ТНМУ

ЗАХВОРЮВАНІСТЬ ЗРОСТАЄ ТАМ, ДЕ ЗНИЩУЮТЬ ЛІСИ

Ризик перенесення інфекційних хвороб з тварин до людей зростає там, де знищують природний ліс. Дослідники виявили, що з 1990 до 2016 року збільшення кількості спалахів зоонозних і трансмісивних хвороб було пов'язане з вирубок лісів. Наслідки були відчутні навіть там, де дерева залишалися, але біорізноманіття було втрачено, наприклад, на пальмових плантаціях. Втрата хижаків та їх середовищ для існування дозволяє тваринам, що переносять хвороби, таким, як комарі й кліщі, процвітати, стверджують автори.

ВАКЦИНА ОКСФОРД- АСТРАЗЕНКА ПОВЕРНУЛАСЯ

Вчені широко сходяться в тому, що вакцина Оксфорд – Астразенка є безпечною та ефективною. Низька ціна та стабільність при помірних температурах означають, що вона може захистити великі маси населення світу від COVID-19. Але запутані дані на початку дослідження, довгі запитання щодо останніх результатів дослідження та занепокоєння щодо потенційних рідкісних побічних ефектів погіршили довіру до вакцини.

Тижнева поїздка на американських гірках вакцини Оксфорд-Астразенка, можливо, закінчується. Основне клінічне випробування фази III виявило, що вакцина на 76% ефективна для запобігання COVID-19. Про це компанія оголосила 25 березня, через два дні після того, як її звинуватили в неправдивій інформації про проміжні результати, які повідомили про дещо вищий показник ефективності – 79%. Вчені сподіваються, що це не призведе до тривалої шкоди репутації вакцини, що може бути підкріплене контролем та, ймовірно, схваленням американськими регуляторами. «Загалом це перемога для світу», – каже вчений з питань вакцин Ен Фалсі, слідчий судового процесу, який спільно розробляв протокол.

ВАКЦИНА PFIZER-BIONTECH – ДЛЯ ПІДЛІТКІВ

Фармацевтичний гігант Pfizer та німецька біотехнологічна компанія

Добірку підготовлено за матеріалами Nature Briefing

ПСИХОТЕРАПІЯ В ПОСТМОДЕРНІ

Відбулася нова онлайн-зустріч з циклу «Шлях до успіху» на тему «Психотерапія в постмодерні», спікером якої був Олег Чабан – випускник і колишній викладач Тернопільського національного медичного університету, український учений у галузі психіатрії та медичної психології, завідувач кафедри медичної психології, психосоматичної медицини та психотерапії медико-психологічного факультету Національного медичного університету імені О. Богомольця, доктор медичних наук, академік Національної академії наук вищої освіти України.

Медичні новини зі світу

BioNTech заявляють, що їхня вакцина проти коронавірусу є високоєфективною для підлітків. Клінічне дослідження виявило серед 2260 дітей віком від 12 до 15 років відсутність симптоматичних інфекцій та серйозних побічних ефектів. У групі плацебо було 18 випадків COVID-19. Дані ще не опубліковані та не рецензовані. Компанії планують подавати дані до відповідних регулювальних органів, щоб продовжити дозвіл на екстрене використання вакцини, «зі сподіванням розпочати щеплення цієї вікової групи до початку наступного навчального року».

ЯК ЛЮДИ ВИРОЩУЮТЬ ТАКІ ВЕЛИКІ МІЗКИ

Вчені виявили молекулярний перемикач, який контролює ріст мозку, роблячи мозок людини втричі більшим за мозок великих мавп. У дослідженнях на мінімозку, вирощеному в посуді, вони змогли попрацювати з механізмом, щоб зробити мозкову тканину горили більшою, а мозкову – меншою.

ВАРІАНТИ SARS- COV-2 СХОДЯТЬСЯ

Зростають докази того, що варіанти ГРВІ-CoV-2, що розвиваються в усьому світі, мають подібні комбінації мутацій, пише еволюційний мікробіолог Вон Купер. У США лабораторія Купера виявила щонайменше сім генетично незалежних ліній, які набули мутацію в одному конкретному місці сумнозвісного спайкового білка вірусу. Обмеження інфекцій буде ключовим для зменшення можливості вірусу мутувати таким чином, щоб зробити його ще більш небезпечним. «Ці вірусні адаптації вже переписують наші підручники з біології про конвергентну еволюцію, – пише Купер. – Давайте прагнути обмежити новий матеріал».

УСВІДОМЛЕННЯ КІЛЬКОСТІ ЖЕРТВ ПОСТКОВІДНОГО СИНДРОМУ

Комплексний аналіз сучасної літератури виявляє тривалі наслідки постковідного синдрому. Звичай COVID-19 триває не більше чотирьох тижнів з часу появи перших симптомів. Але інколи люди через деякий час відчувають такі ускладнення, як втома, задишка, затуманена

свідомість та біль у грудях. «Зрозуміло, що догляд за пацієнтами з COVID-19 не закінчується під час виписки з лікарні», – припускають автори. «Для систем охорони здоров'я та лікарень надзвичайно важливо визнати необхідність створення спеціальних клінік COVID-19, де різні фахівці можуть надавати інтегровану допомогу».

ЧОМУ КОЛЕКТИВНИЙ ІМУНІТЕТ МОЖЕ БУТИ НЕМОЖЛИВИМ

Навіть за умови повних зусиль щодо вакцинації, теоретичний поріг знищення COVID-19 виглядає недосяжним, стверджують вчені, які моделюють прогрес пандемії. Більшість оцінок встановили поріг 60-70% населення, але, здається, кілька чинників піднімають його вгору:

Дозволені вакцини можуть запобігти захворюванню людей на COVID-19. Але досі незрозуміло, наскільки вони блокують інфекцію та передачу.

Ідеально скоординована глобальна кампанія вакцинації, можливо б, знищила COVID-19, але розповсюдження надто нерівномірне. Наприклад, Ізраїль закриває теоретичний поріг колективного імунітету, але сусіди – Ліван, Сирія, Йорданія та Єгипет ще не щепили навіть 1% населення. Це залишає вогнища вразливості там, де хвороба може зростати, а потім поширюватися.

Немає дозволених вакцин для дітей, тому більшість дорослих потребують імунізації для досягнення колективного імунітету.

Ми в гонці з новими варіантами SARS-CoV-2, які можуть бути більш трансмісивними та стійкими до вакцин. Новий варіант може скасувати наш прогрес.

Поки що незрозуміло, скільки триває природний імунітет до SARS-CoV-2. Але це, мабуть, не назавжди. Із зниженням імунітету люди стають сприйнятливими до реінфекції та більше не сприяють колективному імунітету.

Поріг колективного імунітету стає вищим, якщо люди втрачають пильність.

Вражаюче швидкий розвиток вакцин, що зменшують кількість шпиталізацій та смертність, все ще передбачає надійний результат. Але в довгостроковій перспективі вчені вважають, що COVID-19 може стати ендемічною хворобою, подібно до грипу.

ОНЛАЙН-ЗУСТРІЧ

ка Юлія Правак зачитувала під час прямої трансляції.

Олег Созонтович дав топ-5 порад студентам-медикам, як тримати своє ментальне здоров'я в тонусі, назвав рекомендовану літературу з психології, психотерапії та для власного розвитку й розповів, як розпізнати маніпуляції свідомістю, особливо маніпуляцію пацієнт-лікар.

Трансляція лекції відбувалася на офіційних каналах і сторінках ТНМУ – YouTube та Facebook.

Організаторами цього заходу були члени команди студентського влогу ТНМУ «Outlook».

**Марта СТРУК,
студентка**

КРОКИ ДО НОВОГО

Нині хіба лінивий не обговорює питання ефективності онлайн-навчання. Незалежно, чи це викладачі, чи студенти, чи їхні батьки, завжди є дві діаметрально протилежні точки зору. Тобто когось воно влаштовує, а когось – ні. А отже, справа не у системі навчання, а в умінні його сприйняти та адаптуватися до нього. Проблема, як завжди, в людині.

Є й інший бік цього питання. Через обставини (не важливо які) ця форма навчання з'явилася й, як усе нове, витісняє та витіснятиме старе та тих, хто за нього тримається. Сподівання, що все повернеться на круги свої, на мою думку, марні. Звісно, багато що з минулого буде збережено й адаптовано до нового, але так, як колись, вже не буде. Тому було б розумним не чіплятися за старе, а думати, як краще узгодити все те прогресивне, що має минуле, з новим. Так було завжди та в усьому.

Виходячи з розуміння цього, на кафедрі гігієни та екології Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського стали впроваджувати в практику навчання деякі нові методологічні підходи, які дозволяють проводити повноцінно за-

няття за нових умов в онлайн-режимі. Насамперед максимально наповнили матеріали підготовки до занять, що є в базі Moodle, відеоматеріалами й графічним контентом (україномовним та англomовним). Для українських студентів теж надали доступ до англomовних матеріалів, які мають високий рівень інформативності.

Для ефективного проведення практичних занять, де необхідно засвоїти навички інструментальних методів досліджень, працівники кафедри створили 26 відеофільмів (13 україномовних і стільки ж – англomовних), в яких продемонстрували засади роботи того чи іншого приладу, а також його практичне застосування за різних обставин. Ці відеофільми знаходяться в методичних матеріалах до заняття у вигляді посилання. Відкривши це посилання, студенти переглядають відео під час підготовки до заняття. Надалі задля оцінки якості засвоєння матеріалу на занятті проводять опитування студентів з цього відеофільму.

Ще одним зручним рішенням для проведення дистанційної форми навчання виявилися віртуальні програми, на яких студенти відпрацьовують алгоритми проведення практичної частини лабораторної роботи. Оскільки програми були свого часу створені на програмній платформі Java script і потребують для їх роботи Adobe Flash Player,

який не підтримують браузері Microsoft, тому студенти не можуть їх запустити у системі Moodle. Ми цю проблему розв'язали таким чином. Викладачі кафедри встановили на власні комп'ютери віртуальні програми й під час проведення практичного заняття в потрібний момент запускають їх. Відтак через програму Microsoft Teams надають студентам доступ до власного екрана. Потім, задаючи тому чи іншому студенту запитання з виконання у віртуальній програмі алгоритму завдання, демонструють результат відповіді в програмі (правильне чи неправильне рішення приймає студент). Можливий також дещо складніший варіант роботи студентів з віртуальними програмами. (В Microsoft Teams є можливість надавати студентам виконувати дії на вашому моніторі.) Щось подібне, але ще в ширшому масштабі, робить програма Teams Viewer, яка є безкоштовною у вільному доступі в Інтернеті. З її допомогою можна надати необмежений доступ до студентського контенту, але, на мій погляд, це може бути небезпечним.

У випадках, коли необхідно викладачу зобразити схематично якусь думку, проілюструвати щось графічно, використовуємо програмне забезпечення будь-якої операційної системи й зокрема Windows 10. Досить зручними для цього є програми Paint і 3D Paint.

До того ж можна передавати управління програмами іншим особам (викладачам і студентам), що робить навчальний процес активнішим і продуктивнішим.

Окрім того, зі студентами 6 курсу (це також стосується й інших шестигодичних занять) проводимо наприкінці занять своєрідні реферативні конференції, де один чи два студенти із заданої теми ознайомлюють з власним рефератом, який супроводжують відповідною презентацією, відеоматеріалами тощо. Наприкінці студент, аналізуючи представлений матеріал, доходить власних висновків щодо розглянутої проблеми. Далі решта студентів жваво обговорюють реферат. Інколи навіть дуже палко. Протягом «циклу» кожен з них готує реферат з тієї чи іншої теми.

У результаті цих та інших рішень заняття не лише не втратили своєї якості, але в деяких аспектах стали насиченішими, інформативнішими та цікавішими.

Наразі часто можна почути нарікання, що дистанційне навчання погіршило рівень підготовки, до того ж не лише у вищій, а й у загальноосвітній школі. Однак маємо зрозуміти, що винна не форма навчання, а ставлення до неї. Якщо заняття проводять таким чином, що на екрані лише аватари, а студенти в цей час у кращому випадку сидять у кав'ярні з мобільними телефонами та край вуха слухають викладача, то проблема не в цифрових технологіях. На мій погляд, увімкнене відео є важливим чинником якісного проведення заняття. Посилання на те, що у студента про-

блеми з інтернетом або немає належного пристрою для проведення навчання в онлайн-режимі, не є серйозним аргументом. З таким самим успіхом можна сказати, що немає коштів на навчання, одяг, харчування, проживання. Є суворая дійсність, продиктована часом та обставинами, і на неї мають зважати всі.

Звісно, все це не є шаблоном і для кожної конкретної дисципліни організація онлайн-навчання матиме власні особливості. Запропоноване нашою кафедрою радше годиться для теоретичних дисциплін. Та у деяких ситуаціях може бути використане в навчальних програмах і на клінічних кафедрах.

Навчання за допомогою віртуальних програм та освоєння навичок у симуляційних центрах викликає критику у скептично налаштованих опонентів. І вони певною мірою мають рацію. Звісно, фантоми та інші пристрої для симуляційного навчання не відображають або погано відображають реальну ситуацію з хворим. Але це тимчасове явище. З кожним роком вони ставатимуть досконалішими й наступить час, коли будуть навіть ефективнішими навчальними засобами, ніж хворий. «А коли це буде?» – скаже скептик. Дорогу подолає лише той, хто йде. Той, який тупцює на місці, незалежно від затрачених зусиль, там і залишиться. Отож у дорогу, колеги!

Микола КАШУБА,
завідувач кафедри
загальної гігієни та екології
ТНМУ, професор

СТУДЕНТСЬКА ІНІЦІАТИВА

ЗАПОЧАТКУВАЛИ ДОБРОЧИННИЙ ПРОЄКТ «ЗАМАЛЮЙ РАНУ ВЕТЕРАНУ»

Студенти 525-ї групи медичного факультету Давид Андрухов, Ігор Герас, Ольга Гетун, Вероніка Казьмірук, Віка Колодинська, Ірина Красько, Назар Кулик, Максим Лук'яненко, Дмитро Осадчук, Олена Поворознік, Віола Свіржевська, Іванка Швед, Настя Шендера разом зі своїм куратором – доценткою кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією ТНМУ Тамарою

Воронцовою передали в Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни акрилові фарби, пензлики, художній папір різних розмірів, палітри для бійців, які проходять реабілітацію. В цьому лікувально-реабілітаційному закладі використовують ефективний метод психологічної реабілітації – арттерапію.

Ідея цієї добродійної ініціативи належить Тамарі Олександрівні Воронцові. Вона впродовж тривалого часу є волонтером і багато зусиль докладає для допомоги воїнам сучасного українсько-російського збройного протистояння. Тамара Воронцова й до цієї акції співпрацювала з Рівненським госпіталем. Була вражена результатами застосування арттерапії. Завдяки цьому методу психологічна

реабілітація має високі показники. Справа в тому, що такого відновлення потребує майже кожен борець, щоб максимально ефективно повернутися в ритм та умови мирного життя.

Перед тим, як придбати необхідне художнє приладдя, організатори заходу спілкувалися з ке-

рівником госпіталю та дізналися, що саме потрібно. У цьому закладі є центр лікування та реабілітації наслідків нейротравми й саме тут воїнам допомагають пройти психологічну реабілітацію.

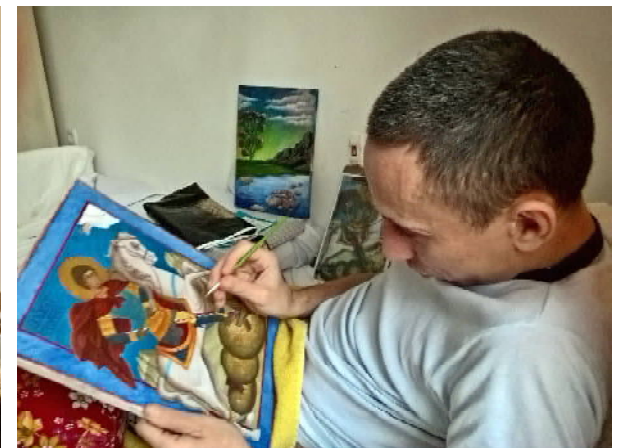
Студенти та їхній куратор зазначили, що війна триває досі, поранених прибуває багато, тому

їх популярністю й час від часу їх купують. Виручені кошти йдуть на потреби центру лікування та реабілітації наслідків нейротравми.

Студенти ТНМУ ініціюють запускання проєкту «Замалюй рану ветерану» (#Замалюйрануветерану), який діятиме на постійній основі в нашому виші.

Оголошено збір коштів протягом нинішнього квітня, на які буде придбано все необхідне для арттерапії (фарби, художній папір, пензлики).

Кошти можна переказувати на картку для виплат

необхідність у допомозі та підтримці є актуальною й нині. Малюнки, які створюють наші воїни, вражають майстерністю та глибиною. Ці твори навіть користують-

4149499371383942 (Воронцова Тамара Олександрівна).

Закликаємо всіх небайдужих долучитися до допомоги в психологічній реабілітації наших воїнів.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА,
Світлина організаторів
проєкту

МАКСИМ ЛУК'ЯНЕНКО: «ПУБЛІЧНІ ВИСТУПИ – ВАЖЛИВА НАВИЧКА, ЯКУ ЗДОБУВ В УНІВЕРСИТЕТІ»

Максим Лук'яненко – студент 5 курсу медичного факультету, староста потоку. За результатами навчання й участі в науковій, громадській та спортивній діяльності отримує академічну стипендію. Про це та інші складові студентського життя, про лікарську спеціальність, яку хоче обрати в майбутньому, й захоплення, що сприяють гармонійному розвитку, Максим розповів в інтерв'ю «Медичній академії».

– Чому для здобуття вищої медичної освіти обрали ТНМУ?

– Я дуже задоволений своїм вибором, бо знання в цьому вищі дають якісні. І умови навчання гарні. Про це мені розповідали знайомі львів'яни, студенти ТНМУ, коли я ще тільки готувався подавати документи. Законірно, що наш університет лідирує в галузевому рейтингу вищих медичних навчальних закладів нашої країни, а його випускники успішно працюють на ниві охорони здоров'я, освіти та науки не лише України, але й багатьох країн світу.

– Звідки на навчання приїхали?

– Зі Львова. Це моє рідне місто. Народився у сім'ї медиків. Тато Богдан Володимирович – випускник Львівського медуніверситету, лікар-анестезіолог, мама Тетяна Петрівна – медсестра. Але медицина зацікавила мене не одразу. У старших класах гадав, чи не обрати мені професію інженера? А, може, міркував, подати документи на факультет міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, адже добре знав географію та й іноземні мови мені легко давалися.

– Ви закінчили школу з поглибленим вивченням іноземних мов?

– Ні, школу з поглибленим вивченням інформатики, але

добре володів англійською, польською. Німецьку вивчав на курсах при регіональному мовному офісі Гете-інституту, де заняття проводили викладачі кафедри німецької філології Львівського національного університету імені Івана Франка. Вагаючись, розпитував знайомого інженера про його фах, побував на його підприємстві, де виготовляли деталі до машин. Потім скористався татовим запрошенням прийти в лікарню, де він працює, поспілкуватися з його колегами, побачити роботу медиків, так би мовити, зсередини. Після цього чітко зрозумів, що хочу стати лікарем і допомагати людям.

– Які галузі медицини цікавлять найбільше?

– Хірургія й, зокрема кардіохірургія, анестезіологія, офтальмологія та мікрохірургія ока.

– В яких студентських наукових гуртках берете участь?

– Першим був гурток на базі кафедри анатомії та водночас відвідував гурток з медичної біології. Під керівництвом професорки Л.Я. Федонюк написав наукову роботу на актуальну тему «Етіологія та епідеміологія хвороби Лайма» й посів друге місце у секції біології на щорічній студентській науковій конференції. Наступного року працював у студентському гуртку з біохімії, досліджуючи вплив наноструктурного діоксиду кремнію на гепатотоксичні властивості свинцю. Науковим керівником була кандидат біологічних наук, доцентка М.І. Куліцька. На студентській науково-практичній конференції став призером у секції «біохімія». Згодом обсяг роботи значно розширив і доповнив, досліджуючи показники оксидативного та нітрооксидативного стресу в організмі щурів за дії наночастинок діоксиду кремнію й ацетату свинцю. Не менш цікавою була також тема про вплив препарату простагландину E1 на стан мікроциркуляції у хворих з облітеруючими захворюваннями судин нижніх кінцівок, яку виконав під керівництвом викладача

кафедри фармакології з клінічною фармакологією, кандидата медичних наук А.В. Чорномидза та викладача кафедри загальної хірургії, кандидата медичних наук В.В. Букати. Торік був співавтором наукової роботи з патморфології «Аутофагія та структурно-функціональна перебудова гепатоцитів у динаміці харчової депривації». Дослідження проводили під керівництвом професорки кафедри патологічної анатомії із секційним курсом і судової медицини О.Є. Кузів. У зв'язку з введенням карантинних обмежень конференція та всі виступи були в онлайн-форматі. Все відбулося чудово, хоча наживо, мабуть, було б ще краще. Публічні виступи – це важлива навичка, яку я здобув в університеті. Навчився опановувати емоції, сконцентрувавшись на тому, що хочу повідомити аудиторії. Без хвилювання, звичайно, не обходиться, але коли добре виступив, відповів на додаткові питання, – гарний настрій гарантовано.

– Невід'ємна складова процесу підготовки майбутніх лікарів – виробнича практика. Де її проходили торік?

– У клініці Вроцлавського (Польща) медичного університету. Угода про академічну мобільність між ТНМУ та Вроцлавським медуніверситетом надає студентам таку можливість. Лікарня у Вроцлаві величезна, має багато відділень. Дуже сподобалося як працюють хірурги-офтальмологи, оперуючи під мікроскопом. Відеокамера передавала зображення на екран монітора й ми спостерігали за ходом операційного втручання.

– В яких загальноуніверситетських заходах берете участь?

– З 1 курсу долучився до роботи студентського парламенту, зокрема, сектора дозвілля. Був членом організаційного комітету з проведення шахового турніру на Кубок ректора ТНМУ. Залюбки брав участь у проєкті «Твоя спеціальність»: відомих фахівців медичної галузі запро-

шували на зустріч зі студентами й вони розповідали про особливості тієї чи іншої лікарської спеціальності, згадували цікаві випадки з власної практики.

– Хто з гостей особливо запам'ятався?

– Першокурсником побував на зустрічі із заслуженим лікарем України, відомим українським пластичним і реконструктивним хірургом, засновником і керівником медичного центру «Клініка доктора Валіхновського» в Києві Ростиславом Валіхновським, який є випускником ТНМУ. Сильне враження справила на мене також лекція відомого хірурга, академіка Петра Фомина, нині, на жаль, вже покійного. Він розробив і впровадив у практику нові методи операцій пластики стравоходу після механічних пошкоджень, запальних процесів і пухлинних уражень з використанням сегментів товстої та тонкої кишок залежно від особливостей розгалуження мезентеріальних судин. Вдячний альма-матер за можливість бути присутнім на лекції засновника та старшого нейрохірурга Міжнародного центру нейрохірургії, члена Лондонського королівського коледжу нейрохірургів та Асоціації нейрохірургів Великобританії, професора Генрі Марша. 2016 року професор приїхав на запрошення студентського активу ТНМУ та виступив з лекцією на тему «Які якості формують доброго лікаря». Актова зала, пригаду, була заповнена вщерть. А цього року відбулася онлайн-лекція «Про смерть та згасання» з трансляцією на офіційному YouTube-каналі Тернопільського національного медичного університету.

Чудові спогади залишилися від Міжнародних студентських літніх шкіл ТНМУ. Був їх учасником після закінчення 2 курсу. Познайомився та потоваришував з багатьма студентами, представниками різних країн й університетів. Моїми друзями, зокрема, стали студенти-медики з Польщі та Узбекистану. Вони талановиті, цілеспрямовані й дуже позитивні. Після

закінчення літніх шкіл студенти із Самарканда та Ташкента попросили мене показати їм Львів і я провів їм екскурсію центром міста. Часу мали небагато, але гості поїхали задоволені. Відтоді підтримуємо дружні стосунки.

– Ви також є учасником добродійного проєкту «Замалюй рану ветерану». Розкажіть про нього докладніше.

– Студенти 5 курсу 525-ї групи придбали та передали в Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни для бійців, які проходять тут реабілітацію, фарби, пензляки, папір різних розмірів для арттерапії. Ідею підказала куратор групи – доцентка кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією Тамара Олександрівна Воронцова, яка й раніше на волонтерських засадах співпрацювала зі згаданим лікувально-реабілітаційним закладом. Проєкт стартував і ми запрошуємо долучитися до нього всіх небайдужих.

– З чим асоціюється у вас поняття «дозвілля»?

– Зі спортом. В дитинстві відвідував секцію плавання в одній з дитячо-юнацьких спортивних шкіл Львова та досягнув гарних результатів. Але після чотирьох років тренувань віддав перевагу водному поло. Це досить жорстка, контактна, динамічна й водночас творча спортивна гра, учасники якої повинні не лише добре плавати, а й бути сильними та витривалими. Закінчуючи м'яч у ворота противника, відчуваєш справжній драйв. Уперше побачивши як грають у водне поло, зрозумів: мені це цікаво. З 11 років почав ходити на тренування, брати участь у змаганнях з цього виду спорту. Отримав спортивний розряд кандидата в майстри спорту. У складі університетської команди виступав на змаганнях з водного поло між студентами тернопільських шкіл.

– Ваш улюблений афоризм?

– Шукайте та знайдете, студентка й відчиняє вам.

Лідія ХМІЛЯР

ОБ'ЄКТИВ

Вікторія ЗАПОРОЖЕЦЬ, студентка медичного факультету

РОЗПОВІЛИ ПРО НАСЛІДКИ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК

У 10-му класі тернопільської п'ятої школи студенти К. Симко, Т. Кашуба, Д. Корольчук зорганізували лекцію, головною метою якої було з медичного погляду пояснити підліткам негативний вплив куріння звичайних та електронних сигарет, алкоголізму й наркоманії на організм людини (фізичні та психічні аспекти). Цей проєкт є ініціативою май-

ства більшість потерпілих називали стан алкогольного сп'яніння. На жаль, що стосується алкоголізму, то Україна посідає перші місця в усіх «рейтингах», зокрема, входить до «десятки» країн з найвищим рівнем споживання алкоголю.

Учні уважно слухали подану інформацію, брали участь в дискусії, запрошували прийти з лекціями на інші теми.

Пресслужба ТНМУ

Щоб бути хорошим викладачем, треба любити те, що викладаєш, і любити тих, кому викладаєш. Переконалася у влучності цього вислову, спілкуючись з доценткою кафедри медичної біохімії, кандидатом хімічних наук Надією Василичин – авторитетним науковцем, висококваліфікованою та шанованою педагогинєю, авторкою та співавторкою майже 40 навчально-методичних і наукових публікацій. Про багаторічну плідну працю на викладацькій та науковій ниві, основні віхи професійного становлення й виклики, що поставали на життєвому шляху, про наставників, які допомагали та сприяли формуванню її наукових зацікавлень, про родину, що є основою основ в житті, Надія Андріївна розповіла в інтерв'ю «Медичній академії». Поділилася також спогадами про дитячі та студентські роки.

«ХІМІЯ ЗАЦІКАВИЛА ЩЕ В ШКІЛЬНІ РОКИ»

– Вагомі здобутки – це завжди результат систематичної, цілеспрямованої праці, коли крок за кроком, сходинка за сходинкою, вершина за вершиною... Розкажіть, звідки бере початок ваш життєвий шлях?

– Народилася у селі Старий Милятин на Львівщині. Мама Євдокія Василівна працювала телефоністкою на пошті, батько Андрій Петрович – майстром з ремонту радіоліній та радіоапаратури. Я була старшою дитиною в родині, брат Ярослав молодший від мене на чотири роки. З ніжністю згадую своє дитинство, зігрите батьківським теплом і любов'ю. Важливою складовою моралі моєї сім'ї була повага до національних традицій, тож ми, діти, зростали в атмосфері шанобливого ставлення до української культури та звичаїв. У вересні 1960 року я пішла в перший клас Новомилятинської середньої школи. Обидва села – Старий та

Надія ВАСИЛИШИН (1982 р.)

Новий Милятин розташований по сусідству, обабіч траси Київ-Чоп, за 40 кілометрів від Львова. Місця там гарні, мальовничі, з багатою та цікавою історією. Вдячна долі, що моє дитинство минуло саме там – серед чудової природи та добрих і працюючих людей. Усі роки в школі вчилася на «відмінно» й в атестаті зрілості, як тоді називали свідоцтво про повну середню освіту, були лише «п'ятірки». Особливо любила хімію, математику, географію, на районних та обласних олімпіадах посідала призові місця. Навчаючись у 5-му класі, я посіла друге місце на обласній олімпіаді з географії, яка проходила у Львівському університеті ім. Івана Франка. Як нагороду отримала путівку в туристський табір у Карпати, де й провела веселі неза-

бутні дні. Вперше ходила у триденний похід у гори.

– Школу закінчили з медаллю?

– Ні. Срібні медалі на той час скасували, а золотої не дали, попри відмінні оцінки в моєму атестаті, бо так вирішили в обласному відділі освіти, де були свої негласні критерії відбору медалістів. Тож на хімічний факультет Львівського національного (на той час – державного) університету ім. Івана Франка я вступала на загальних підставах. Успішно склала всі іспити та стала студенткою.

– Чому обрали хімічний факультет?

– Хімія – надзвичайно важлива та перспективна наука – зацікавила мене ще в шкільні роки. Вбачала в ній своє покликання. Була думка подати документи на фармацевтичний факультет Львівського медичного інституту, але, поміркувавши, зробила вибір на користь хімічного факультету ЛНУ ім. І. Франка, бо не була впевнена, що вступлю до медуніверситету з першої спроби, а втрачати рік не хотілося. Дуже правильно, що в Україні після запровадження зовнішнього незалежного оцінювання знань ситуація у системі вищої освіти змінилася: в усіх абітурієнтів нині рівні можливості для вступу, можна подавати заяви одразу на декілька спеціальностей.

– Що найбільш пам'ятне із студентського життя?

– Студентські роки – незабутні. Альма-матер і викладачів згадую з повагою та вдячністю за набуті знання. Гарні то були часи, що залишили по собі світлі спогади. Навчалася я багато й охоче, моє захоплення хімічними науками лише зростало.

Але Львів – це не лише місто навчальних закладів, а й культурних пам'яток, театрів, кінотеатрів, музеїв, концертних залів. Кінофільми демонструвалися з 8 до 24 години щодня, тому у студентів були великі можливості ходити в кіно. В 1970-і роки вийшов на екрани знаковий фільм «Білий птах з чорною ознакою» режисера Ю. Іллєнка, який пощастило переглянути, бо незабаром цей фільм зняли з показу.

Дуже цікавими та інформативними були лекції професорів, докторів хімічних наук Є.Є. Черкашина з неорганічної хімії, М.І. Землянського з органічної хімії з демонстрацією дослідів. Відомий хімік, доктор хімічних наук, членкореспондент АН України Є.І. Гладішевський читав спецкурси з кристалохімії, матеріалознавства.

Займалася в гуртку студентського наукового товариства при кафедрі неорганічної хімії, кері-

Доцентка Надія ВАСИЛИШИН:

вником був доктор хімічних наук І.І. Залуцький, вивчали інтерметалічні сполуки з використанням рентгеноструктурного аналізу.

А ще я полюбила Львів, бо, крім усього іншого, це було місто, де зустріла свого майбутнього чоловіка. Павло був студентом електромеханічного факультету Львівського політехнічного інституту (зараз – університет «Львівська політехніка»). На 4 курсі вийшла заміж, в грудні 1974-го народився син Орест. Турбот, звісно, побільшало, але дипломну експериментальну роботу виконала та успішно захистила, не беручи академічної відпустки. Закінчила навчання в університеті 1975 року, отримала диплом з відзнакою за спеціальністю «хімія» й кваліфікацію «хімік, викладач хімії».

– І ось навчання позаду, попереду – вибір життєвого шляху. Розкажіть про цей період докладніше.

– Після університету отримала скерування на роботу вчителем хімії у середню школу міста Городок поблизу Львова. Але довелося вчителювати в Банюнінській восьмирічній школі Кам'яно-Бузького (колись – Новомилятинського) району на Львівщині,

навчаючи дітей хімії, біології та географії. В Банюнін на роботу скерували мого однокурсника й ми з ним помінялися: він хотів працювати ближче до Львова, де проживав, а я – ближче до батьків, щоб мати можливість частіше з ними бачитися. Через рік після закінчення навчання чоловік отримав скерування на роботу й наша сім'я переїхала до селища Микунці на Тернопільщині. Чоловік працював інженером-енергетиком Микулинського відділення «Сільгосптехніки», а я – вчителем хімії Лошнівської середньої школи того ж таки Тербовлянського

району. В школі був хімічний кабінет з хімічними реактивами та посудом, тому старалася демонструвати учням досліди й залучати їх до лабораторних робіт. Навчальний матеріал завжди пояснювала якнайдоступніше та якнайдоходливіше, радіючи успіхам учнів, спонукаючи їх перейти мою любов до хімії.

«ЧИТАЮ ЛЕКЦІЇ, ВЕДУ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ»

– Як у вашому житті з'явився ТНМУ ім. І.Я. Горбачевського?

– 1977 року моя сім'я знову переїхала, бо чоловікові запропонували відповідальну посаду інженера-енергетика на виробничому об'єднанні «Ватра» в Тернополі. 1978-го я прийшла працювати в хімічну лабораторію науково-дослідного сектора Тернопільського медичного інституту (нині – ТНМУ ім. Івана Горбачевського). Спочатку – на посаді старшої лаборантки, згодом – молодшої наукової співробітниці. Містилася ця лабораторія (важливий підрозділ) у будинку, де тепер розташували друкарню видавництва ТНМУ

«Укрмедкнига». Тут проводили цікаві наукові дослідження й розробляли актуальні теми, що мали наукове та народногосподарське значення. Науково-дослідні роботи стосувалися захисту продуктів переробки нафти від окиснення й дослідження сполук на основі екранованих фенолів. Виконували їх на замовлення Всесоюзного науково-дослідного інституту нафтохімії через підприємство Дрогобицький дослідний завод. Працювала під науковим керівництвом доцента, кандидата технічних наук І.Т. Городецького (доктор технічних наук, професор з 1989-го), який великою мірою вплинув на формування мого світогляду як викладачки та науковця. Для мене Ігор Теодорович був і залишається взірцем справжнього дослідника-науковця й людини високих моральних чеснот. Доля подарувала мені можливість працювати з багатьма дуже ціка-

Надія ВАСИЛИШИН, студентка 1 курсу хімічного факультету (1971 р.)

вими, талановитими, добрими та щирими людьми, але професора Городецького згадую з особливою повагою. Гірко усвідомлювати, що вже понад 20 років його немає на цьому світі.

– Хто ще є для вас моральним авторитетом і взірцем професійності?

– Хочу згадати професора, доктора медичних наук Ярослава Івановича Гонського, завідувача кафедри медичної хімії, біохімії, під керівництвом якого працювала кілька років. Професор Я.І. Гонський був талановитим науковцем, мудрим наставником, особистістю з активною громадянською позицією.

– Які ж були подальші етапи вашого життєвого та наукового шляху?

– Працювала молодшою науковою співробітницею, з 1981 року – старшою лаборанткою на кафедрі біохімії нашого університету. В ті роки основним напрямком наукової роботи кафедри було вивчення опікової хвороби та способів корекції порушень за допомогою антиоксидантів.

Надія НАСТРОГА, старша лаборантка кафедри медичної біохімії, чоловік Павло Ярославович, Надія ВАСИЛИШИН і син Орест (м. Тернопіль, 1981 р.)

«ДОЛЯ ПОДАРУВАЛА МЕНІ МОЖЛИВІСТЬ ПРАЦЮВАТИ З БАГАТЬМА ТАЛАНОВИТИМИ, ДОБРИМИ Й ЩИРИМИ ЛЮДЬМИ»

1986-го мене запросили на роботу на Тернопільський радіозавод «Оріон», інженером-хіміком-технологом центральної заводської лабораторії. Робота була цікавою та навіть творчою, бо не лише виконували хімічні аналізи, але й розробляли нові методики. 1995-го я знову повернулася до наукової та викладацької роботи в ТНМУ (на той час – інституту), асистенткою на кафедрі загальної хімії, яку згодом об'єднали з кафедрою біологічної хімії. 2006 року успішно захистила кандидатську дисертацію на тему «Гомогенно-каталітичний синтез бісфенолів на основі 2,6-ди-трет-бутилфенолу» за спеціальністю «нафтохімія та вуглехімія». Захист відбувся в Інституті біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України в Києві.

– Що стало предметом ваших дисертаційних досліджень?

– Алкілфеноли, бісфеноли, що застосовують для стабілізації моторного палива, олів, гальмування термоокисної деструкції

Надія ВАСИЛИШИН з чоловіком Павлом Ярославовичем у Львові (2006 р.)

полімерних матеріалів. Це зумовлено високою ефективністю алкілфенолів, порівняно нескладним їх виробництвом, а також низькою токсичністю. Останнє дозволяє використовувати ці речовини для стабілізації харчових продуктів і матеріалів побутового призначення. Здатність просторово затрених фенолів інгібувати радикально-ланцюгові процеси окиснення органічних речовин викликала інтенсивне вивчення різних аспектів хімії цих сполук.

– Хто був науковим керівником вашої дисертаційної роботи?

– Професор І.Т. Городецький. Коли Ігоря Теодоровича не стало, наукове керівництво здійснював кандидат хімічних наук, доцент кафедри органічної та неорганічної хімії ТНМУ В. П. Бодров. Вдячна також за сприяння в проведенні наукових досліджень і консультування докто-

Надія ВАСИЛИШИН з колективом кафедри медичної біохімії

рові хімічних наук, професору, завідувачу відділу каталітичного синтезу Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України Казимиру Івановичу Патриляку, а також кандидатів хімічних наук, старшому науковому співробітнику відділу присадок та олів Українського НДІ нафтопереробної промисловості «МАС-МА» І. М. Василькевичу. Відомий український вчений-нафтохімік був офіційним опонентом на захисті моєї дисертаційної роботи. 2006 року я отримала науковий ступінь кандидата хімічних наук, 2011-го мені присвоїли вчене звання доцентки кафедри фармацевтичної хімії.

З 2014 року працюю доценткою кафедри медичної біохімії, викладаю біоорганічну хімію першокурсникам стоматологічного факультету та біоорганічну хімію студентам стоматологічного й медичного факультетів з нормативним терміном навчання: читаю лекції, веду практичні заняття. Зі студентами другого курсу медичного, стоматологічного, фармацевтичного факультетів проводжу практичні заняття з біологічної хімії. Розробляю методичні рекомендації та методичні вказівки щодо викладання біоорганічної хімії. Впродовж десяти років була членом робочої комісії навчально-наукового відділу незалежного тестування знань студентів.

– Якими є пріоритетні напрями ваших наукових досліджень?

Надія ВАСИЛИШИН із синами Орестом і Віталієм у Марійському духовному центрі в Зарваниці (2009 р.)

– Вони стосуються будови хімічних сполук на основі фенолів і бісфенолів, їх властивостей та застосування фенольних антиоксидантів в біології та медицині. Зокрема, хімічна сполука – юнол, 2,6-ди-трет-бутил-4-метилфенол, – має перспективи застосування в медицині як протипухлинний засіб. Природні біоантиоксиданти, які регулюють метаболізм у живих організмах, також належать до замінених фенолів і похідних сполук. Беру також участь у науковій роботі кафедри медичної біохімії, яка стосується вивчення впливу токсикантів на білково-ліпідний обмін та антиоксидантно-імунний статус.

– Ви активний учасник наукових конференцій «Львівські хімічні читання», щорічних підсумкових науково-практичних конференцій ТНМУ, Всеукраїнських конференцій з міжнародною участю, присвячених актуальним питанням хімічної науки та медичної освіти. Що вас надихає?

– Улюблена робота. Мені подобається ділитися зі студентами знаннями та досвідом. Приємно, що аудиторії цікаві мої лекції, що студенти хочуть навчатися й прагнуть стати гарними фахівцями. В Тернопільській загальноосвітній школі-медичному ліцеї № 15 веду факультатив «Хімічні основи медицини та фармакології» для учнів 10-11 класів, які цікавляться цією складною й українською важливою наукою – хімією.

Заняття з талановитими, обдарованими дітьми теж дарує натхнення.

«МІЦНА ОПОРА В ЖИТТІ – МОЇ СИНИ»

– Яких засад дотримуетесь в житті? Ваше професійне кредо?

– Сумлінно виконувати свою роботу, постійно вдосконалювати власні знання та вміння.

Дуже мені до душі слова Ліни Костенко:

Хай буде все небачене побаченим,

Хай буде все пробачене пробаченим,

Єдине, що від нас ще залежить,

Принаймні вік прожити, як належить.

– У круговерті справ важ-

родину. Люблю читати, в пріоритеті – фахові видання, на хуждожню літературу часу не завжди вистачає. Ще одне захоплення – рукоділля. Вмію в'язати, вишивати. Зараз, готуючись до світлого свята Воскресіння Христового, вишиваю великодню серветку.

– Паски теж власноруч печете?

– Звичайно. Це традиція. Печу за давніми рецептами, які передаються в родині з покоління в покоління. Люблю театральне мистецтво й разом зі студентами (я кураторка студентської групи) із задоволенням відвідую театр. Стараюся не пропустити жодної прем'єри Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру імені Тараса Шевченка. На жаль, нині через карантинні обмеження в зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби показ вистав на паузі.

– Чи часто буваєте на своїй малій батьківщині – у Старому Миліятині?

– На жаль, батьків вже немає на цьому світі й родинне обійстя спорожніло. Доки чоловік жив, щороку приїздили, щоб відвідати могилу батьків, навести ідеальний порядок на подвір'ї хати. За-

Надія ВАСИЛИШИН з чоловіком Павлом Ярославовичем і сином Орестом (1982 р.)

ливо знаходити час на відпочинок.

– З чоловіком кілька разів відпочивали в одному з санаторіїв в Трускавці, побували в туристичній поїздці за кордоном – побачили Будапешт, Відень. Чоловік 1986 року брав участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, мабуть, це мало вплив на його здоров'я. Півроку тому Павла не стало, Гірко, боляче... Із сумом і вдячністю згадую кожен прожитий день, разом прожили 46 років. Ці світлі спогади зігрівають душу й додають сил. Міцна опора в житті – мої сини. Орест закінчив механіко-технологічний факультет Тернопільського технічного університету ім. І. Пулюя, молодший Віталій – фармацевтичний факультет ТНМУ ім. І. Я. Горбачевського. Влітку майже всі вихідні проводимо на дачі за містом. Велика розрада для мене – бачити, як ростуть, посаджені чоловіком, яблуні та інші плодові дерева, зріє виноград. З великим задоволенням пораюся на грядці, де вирощую огірки, помідори, цибулю, часник, іншу го-

раз навідуюся до рідного села, коли гостюю в брата. Ярослав з родиною мешкає неподалік Старого Миліятина – в місті Буськ. Маю двох чудових племінників. Ліля закінчила ТНЕУ (нині – Західноукраїнський національний університет), Андрій – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнології імені С. З. Гжицького. Обоє працюють у Львові. На Великдень, сподіваюся, вся родина за традицією збереться разом, за одним столом. Чекаю й готуюся до цього світлого дня. Різдво та Великдень – це найбільші свята й ми їх відзначаємо за всіма канонами.

9 квітня доцентка кафедри медичної біохімії, кандидата хімічних наук Надія Васи́лишин відсвяткувала день народження. До найтепліших вітань, що лунали з цієї нагоди, приєднується також редакція «Медичної академії». Бажаємо Надії Андріївні доброго здоров'я, подальшої плідної праці та нових наукових і викладацьких здобутків.

Лідія ХМІЛЯР

НАТАЛЯ ЛІЩЕНКО: «Я Б ДУЖЕ ХОТІЛА, ЩОБ УКРАЇНА ЗАПОЗИЧИЛА ДОСВІД КАНАДИ З НАДАННЯ ПАЛІАТИВНОЇ ДОПОМОГИ»

Куди лише не закидає доля наших співвітчизників. Чимало українських лікарів працює на просторах зарубіжної медицини, зокрема в Канаді. Втім, не всім вдається нострифікувати український диплом у Країні кленового листка. Колишній директорці ННІ медсестринства ТНМУ Наталії Олександрівні Ліщенко не тільки вдалося підтвердити здобутий в Україні фах, але й отримати керівну посаду у системі паліативної служби. Нині вона – координаторка відділу паліативної медицини провінції Онтаріо. Нашій газеті пані Наталя розповіла про систему надання паліативної допомоги Канади, яку вважають однією з найкращих в світі.

– Пані Наталю, прижитися в чужій країні непросто, а ви ще й спеціалізацію кардинально змінили. Чому обрали роботу в паліативному секторі, адже емоційно це дуже важко?

– Зрозуміло, що не одразу стала координаторкою, спочатку мені запропонували попрацювати в мультидисциплінарній паліативній команді, надаючи хворим допомогу вдома. Чи було важко? Спочатку докладала неймовірних зусиль, аби перебороти сум, страх, бо ця робота емоційно надто вже важка до сприйняття. Але не дарма ж кажуть, що шлях осилить той, хто йде. З кожним наступним кроком я стала більш впевненою. Наразі працюю в LHIN – Local Health Integration Network, щось на кшталт українського департаменту Міністерства охорони здоров'я. Ця державна організація, яка забезпечує функціонування шпиталів, геріатричних будинків, будинків для людей пенсійного віку та хворих різних категорій амбулаторно. Працюю координатором у відділі паліативної медицини разом з паліативною мультидисциплінарною командою, до якої входять паліативні лікарі, помічники лікарів, медсестри, санітари (молодші медсестри), соціальні працівники, фізіотерапевти, дієтологи та координатори госпісу.

– Чи стикалися ви в Україні з паліативною допомогою та які паралелі можете провести щодо канадської моделі?

– Маю, щоправда, сумний досвід з надання паліативної допомоги в Україні. Три роки тому, коли тяжко захворів мій батько, приїхала, аби його підтримати. На той час я вже працювала з паліативними хво-

рими в Канаді. В Тернополі ж мала змогу, так би мовити, зсередини ознайомитися з різними ланками цього виду меддопомоги, які працювали або не працювали. Намагалася зорганізувати для свого батька щось на кшталт того, що я робила для своїх хворих тут, у Канаді. Щодо спільних дотичних точок цих двох рідних для мене країн, то побачила, що в Україні є багато фахівців, які могли б імплементувати власні знання, певний досвід у паліативну медицину, вони цікавляться цим питанням та є чимало фахівців, які мають велике серце й могли б працювати в цій царині. Я нині відстежую із соціальних інтернет-ресурсів, що певні зрушення в цій справі є і волонтери з'являються, і громадські організації формуються, але без підтримки держави не обійтися. Держава поволі доєднується до фінансування госпісів, але чому відсутнє державне забезпечення саме в домашніх умовах?

– Паліативна допомога в Канаді має доволі гарну репутацію в світі. На чому базується її модель?

– Основний принцип паліативної допомоги Канаді – це забезпечення насамперед комфорту, гідності людини, яка живе з таким захворюванням, а також якості життя й родини цього пацієнта, яка також проходить різні стадії сприйняття захворювання, бажання побороти й пошуки належної допомоги. Допомога має бути керована пацієнтом та його родиною «patient and family-centered» – так я б прокоментувала суть паліативної допомоги в контексті Канадської асоціації паліативної допомоги та госпісів. І я цілком з таким визначенням погоджуюся.

У Канаді є 10 провінцій та три території, кожна з яких має власне визначення паліативної допомоги. Федеральний уряд спонсорує всі провінції, але кожна з них сама вирішує, в який спосіб спланувати паліативну допомогу. Скажімо, я працюю на території провінції Онтаріо й тут в 2015-16 роках Міністерство охорони здоров'я Канади провело 16 зустрічей з 325 представниками різних закладів регіону, куди входили пацієнти (вони є порадики номер один), медсестри, лікарі, волонтери, фармацевти, працівники адміністрування госпісів, лікарень, працівники індіанських поселень, які є на території Канади та аборигенів, де, до слова, надання паліатив-

ної допомоги, потерпає. Цим людям поставили коло запитань і на основі їхніх відповідей й формувалася концепція паліативної допомоги в Онтаріо. Які ж побажання громадськості увійшли до основних пріоритетів? Найперше – рівний доступ до паліативних послуг, незалежно від місцезнаходження пацієнта, бо є урбанізовані території, але й чимало віддалених від центру місцин. Друге – достатня кількість послуг, які потребує такий хворий, а також підтримка родин хворих, бо, які відомо, 90 відсотків часу людини з обмеженим прогнозом життя приділяє все-таки родина, тому це дуже

паліативні відділення в шпиталях. Кожне відділення має відносно багато – від одного до 12 паліативних ліжок. Другий напрямок, який вважають, найбільшим, це амбулаторна допомога вдома, тобто створюють всі умови для роботи мобільних паліативних бригад. Це є й найбільш необхідний сектор, якому приділяють велику увагу. Третя форма – це госпіси. Надаємо також паліативну допомогу у геріатричних будинках. Останній варіант, де можуть перебувати хворі з обмеженим прогнозом життя, – це реанімаційне відділення шпиталю, але ми намагаємося їх уникати, бо в переважній більшості випадків ні пацієнт, ні родина цього не хоче, але іноді такий варіант все-таки трапляється. Дуже важливо, що навіть у реанімаційному відділенні родина має право бути поруч з пацієнтом в останні години життя.

– Хто працює в бригадах паліативної допомоги: лікарі чи середній медичний персонал? Де готують таких фахівців і як відбувається безперервне навчання?

– Ми називаємо ці бригади «team», тобто команда, до якої входять лікарі, медсестри, санітари та соціальні працівники, персонал госпісів й паліативні координатори, функції якого, зокрема, я й виконую. Чому, власне, команди, бо ми дуже згуртовано працюємо, практично як єдиний організм. Тричі на тиждень я скликаю селекторні зібрання, на яких обговорюємо лише ургентні ситуації з тими пацієнтами, в яких щось трапляється. Це дуже зручно та ефективно, бо всі фахівці телефонують на одну лінію, а я координую це зібрання. Моя роль координаторки – зібрати інформацію від усіх, хто присутній на цій селекторній нараді, згодом зателефонувати родині й повідомити, що я приймаю відповідні рішення, скажімо, збільшити кількість годин від медсестри або ж ініціюю 8- чи 12-годинне чергування медсестри з хворим тощо. Лікарі, медсестри та інші спеціалісти зазвичай роблять виїзди на своєму транспорті, коли є потреба. Я не так часто зустрічаюся з хворими, але намагаюся хоча б раз відвідати кожну родину, щоб оглянути місце помешкання, та вирішити, в чому в них може в майбутньому виникнути потреба. Знаєте, іноді родина й не уявляє, що може

знадобитися, а я, зорієнтувавшись, одразу ж намагаюся приєднати їх до тієї служби, яка їм необхідна.

– Наскільки престижною для медпрацівника є робота в паліативному секторі?

– Поза всілякими сумнівами ця робота дуже престижна та користується великим пошанівком у людей. Нас поважають і колеги. Скажімо, коли розмовляю із сімейними лікарями, то вони зважають на мою думку й дослуховуються до порад, вдячні за допомогу. Особливо хочу привернути увагу до медичних сестер. Бути медсестрою в Канаді престижно хоча б тому, що її заробітна платня навіть вища, ніж, приміром, помічника лікаря. Дуже поважають паліативних медсестер сімейні лікарі, часто телефонують навіть не до лікаря, а до медсестри за порадою, адже вони мають надзвичайно глибокі знання. Медсестри більше часу проводять з пацієнтом і це є фахівець номер один для такого виду меддопомоги. Медсестри отримують більшу зарплатню, коли курують паліативного хворого незалежно, чи це приватна, чи неприбуткова організація. Паліативні лікарі також отримують вищу зарплатню, візит лікаря до хворого коштує більше, ніж у випадку, коли хворий сам іде до лікаря. Всі витрати бере на себе держава, пацієнт нічого не платить.

– Які засади роботи паліативної служби вважаєте доречними імплементувати в Україні?

– Згадуючи всі ті нерадні дні, які я провела біля ліжка свого важкохворого батька, я б дуже хотіла, аби в Україні стало пріоритетом надання паліативної допомоги вдома. Це найпростіший та найприйнятніший для України варіант, аніж створювати з нуля спеціалізовані відділення. Вдома є велика частина родини, яка допомагає, тут потрібно лише створити мультидисциплінарні паліативні бригади, можливо, десь вони вже й є. Потрібно більше вчитися, запозичувати зарубіжний досвід. Ця робота вдвічі важча, ніж звичайних лікарів, але основну роль мають виконувати паліативні медсестри, саме це фахівець номер один. Щоправда, підготовка медсестри повинна бути значно ґрунтовнішою. В Канаді медсестри виконують багато функцій українського лікаря. Звичайно, держава має фінансово цю практику підтримувати, лише в тісному тандемі – громади, медиків та держави можна поліпшити якість життя невиліковно хворих співвітчизників.

Лариса ЛУКАЩУК

Наталя ЛІЩЕНКО, координаторка відділу паліативної медицини провінції Онтаріо (Канада), колишня директорка ННІ медсестринства ТНМУ

важливо. Одним з важливих пріоритетів стала освіта суспільства, бо, як і в Україні, ще існує стигматизація таких пацієнтів, щоправда, меншою мірою, але є прошарок населення, яке не хоче чути цього слова й оминає таких людей. Ясна річ, держава фінансує ці послуги.

– Яким формам паліативної допомоги надається перевага та чому?

– У Канаді паліативну допомогу надають у п'яти основних напрямках – у шпиталях існують паліативні відділення, щоправда, не всі їх мають. Скажімо, в місцевості, де я мешкаю, а це західна частина Торонто, до якої входять і такі містечка, як Етобіко (365 тис. мешканців), Міссага (828 тис. осіб), Мілтон (128 тис. жителів) і ще кілька містечок, які оточують Торонто, в нас є два

ВІДАЄТЕ?

ЧОМУ ТАК ВАЖЛИВО ТРЕНУВАТИ НАШ МОЗОК?

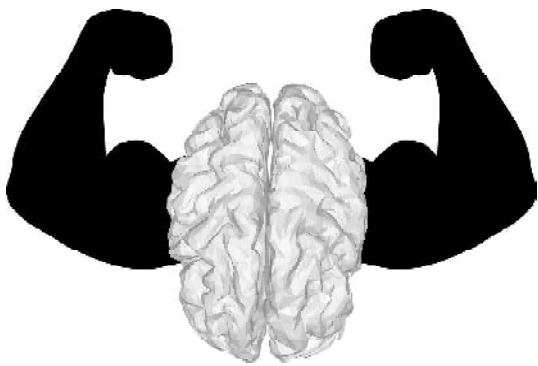
Головний мозок людини є унікальною за складністю структурою. Він складається з понад 100 мільярдів нервових клітин, а ця величина є близькою з кількістю зірок у нашій галактиці. Кількість синапсів, зв'язків між нейронами, оцінюється у 100 трильйонів. Мозок контролює функціонування нашого тіла, формує поведінку, когнітивні й емоційно-вольові процеси, робить нас унікальними та неповторними, тому розуміти його основні механізми та тренувати провідні функції надзвичайно важливо.

Сучасна медицина та фізіологія мають достатньо відповідей на те, як функціонує наше тіло, й нині людство здатне побороти більшість захворювань — онкологічних, серцево-судинних чи інфекційних. Проте ми досі не можемо побороти всі захворювання мозку, особливо ті, які пов'язані з процесами старіння. Дослідження в цій сфері є вкрай вагомими, адже зараз ми навчилися продовжувати людське життя — у розвинутих країнах людина цілком спокійно живе до ста років і більше. Проте завдання не в тому, щоб просто жити, а щоб зберігати ясність розуму.

Думка про те, що старіння спричиняє занепад психіки, тривалий час побутувала в суспільстві. У своїй п'єсі «Багато галасу даремно» Вільям Шекспір писав: «Коли вік настає, дотепність відходить». Але добра новина полягає в тому, що наука кожного дня доводить нам протилежне. Сучасні дослідження мозку показують його гнучкість і здатність відновлюватися,

незважаючи на вік. І навіть більше — мозок здатний підтримувати та покращувати свої когнітивні показники. Нейрофізіологи займаються тим, аби зрозуміти роботу людського мозку й ті аспекти, які пов'язані з погіршенням його роботи з віком. Усвідомлюємо, що піклуватися про мозок і про інші органи потрібно починати якомога раніше. Здоровий же спосіб життя та певні звички сприяють тому, щоб мозок функціонував нормально протягом цілого життя.

Потенціал наших новостворених нейронних зв'язків невичерпний, тому ми самі можемо вибудувати ланцюжки, які

відповідатимуть за нашу поведінку та настрій. Ми можемо розвивати свої когнітивні здібності, покращувати нейропластичність, а отже, впливати на ситуацію.

Феномен нейропластичності дозволяє оптимізувати час і витрачену енергію на реалізацію рефлекторних відповідей, постійно створюючи нові нейронні зв'язки, формуючи «вторований шлях» для певних завдань нервової системи. Ця властивість дозволяє мозку після серйозних ушкоджень перебудувати зв'язки з відновленням функціональних здібностей організму

навіть без відновлення загублених нейронів. Так само при здійсненні певного виду діяльності мозок перебудовується для полегшення цього завдання. Так мозок гравця в гольф буде анатомічно та гістологічно відрізнятися від гравця в шахи. Чим молодший вік людини, тим краще проявляється нейропластичність. Але в зрілому віці вона так само може добре проявлятися.

Мозок, як й інші м'язи нашого тіла, потрібно постійно тренувати. Для покращення нейропластичності потрібно регулярно виконувати прості, але актуальні заняття: дотримуватися здорового способу життя та правильного харчування, обов'язково читати багато книг, грати в настільні ігри, займатися улюбленим хобі, розвиватися в невідомих для себе сферах, часто подорожувати й, звичайно, вчитися впродовж усього життя.

Тренування провідного органу нашої психічної системи є вагомою частиною здорового життя. Використовуючи високотехнологічні дослідження, провідні фахівці створюють вправи для мозку, розроблені спеціально для оцінки та розвитку багатьох когнітивних навичок. Майже щодня нові нейронаукові дослідження показують, наскільки податливим є мозок і чому так важливо підтримувати його у формі, як ми можемо використовувати тренування для поліпшення багатьох інших функцій, як це корисно для психічного здоров'я, пізнання та загального самопочуття.

Матеріал надала кафедра психіатрії, наркології та медичної психології ТНМУ

РЕЦЕНЗІЯ

«ЦЕ БУВ ІНТЕЛІГЕНТНИЙ ВЧЕНИЙ АКАДЕМІЧНОЇ ОСВІЧЕНОСТІ»

Засновник Тернопільської школи патофізіологів. До 110-річчя з дня народження Еммануїла Наумовича Бергера: монографія / В.В. Файфура, Ю.І. Бондаренко, О.В. Де-нефіль. – Тернопіль: ТНМУ. 2020. 164 с.

З вдячністю та великою насолодою хочу висловити своє враження від монографії «Засновник Тернопільської школи патофізіологів» колективу авторів — відомих представників тернопільської школи патофізіологів, присвяченої життєвому й творчому шляху видатного вченого-патофізіолога, засновника кафедри патологічної фізіології Тернопільського медичного інституту, нині Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, — професору Е.Н. Бергеру.

Еммануїл Наумович є одним з кращих представників харківської школи патофізіологів, учнем члена-кореспондента АН УРСР, заслуженого діяча науки УРСР Данила Овсійовича Альперна, який майже 40 років, у 1929-1968 рр., був завідувачем кафедри патологічної фізіології Харківського медичного інституту.

Мені як представникові теж харківської школи, але більш молодшого покоління, приємно було познайомитися з численними фотодокументами та текстами, що стосувалися діяльності Еммануїла Наумовича Бергера як у харківській, так і в тернопільській періоди його діяльності. Це був інтелігентний вчений академічної освіченості, з широким кругозором, що стосувалося як наукової діяльності, так і педагогічного вишколу. На той

час мовили, що такі фахівці — енциклопедичної підготовки. Пригадую, як він був присутній на захисті моєї кандидатської дисертації, потім зустрічався на з'їздах, конференціях, адже наші наукові напрямки збігалися, його яскраві наукові виступи тощо.

Монографія вбирає понад двадцять розділів детального опису, вражень, які дуже цікаво викладені, легко сприймаються, особливо документальні факти та їх інтерпретації. Вона написана гарною українською мовою, ретельно відредагована, приваблює великою кількістю зібраних авторами документів і світлин. Дуже важливо, що в додатку до монографії наданий перелік друкованих праць Е.Н. Бергера (наукових, навчально-методичних, раціоналізаторських пропозицій, науково-популярних та інших статей). Звертає увагу й великий список використаної авторами літератури, як для такого видання, — 159 найменувань, що свідчить про фундаментальність праці та велику повагу до свого вчителя й засновника школи.

Микола КЛИМЕНКО, проректор з науково-педагогічної роботи та питань розвитку, професор курсу патофізіології Чорноморського національного університету ім. Петра Могили (м. Миколаїв), доктор медичних наук

ЮБІЛЕЙ

14 квітня виповнюється 70 років начальникові метрологічної служби ТНМУ Іванові Івановичу ІВАСЕНКУ.

Вельмишановний Іване Івановичу! Сердечно вітаємо Вас з 70-літтям!

Після закінчення Рівненського авто-транспортного технікуму, чотирьох років роботи на виробництві у стінах ТНМУ імені І.Я. Горбачевського Ви успішно пройшли понад 46-літній трудовий шлях: спочатку водія авто-транспорту, а після отримання інженерної освіти в політехнічному інституті — старшого інженера-метролога, провідного інженера-метролога, головного метролога, начальника метрологічної служби.

Особлива сторінка Вашої трудової біографії — майже доволітній період роботи прорек-

тором університету з комерційної діяльності, а також виконання впродовж останніх понад 12 років функціональних обов'язків головного спеціаліста головної організації метрологічної служби МОЗ України на базі ТНМУ імені І.Я. Горбачевського.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, організаторський талант, вміння працювати з людьми, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Активною була Ваша громадська діяльність, зокрема, як члена профкому, заступника голови профкому університету.

Ваша професійна та громадська діяльність відзначена грамо-

тою Тернопільського міського голови, грамотами й подяками ректора, занесенням на Дошку пошани університету.

Ваші порядність, працелюбність, інтелігентність, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування молодими працівниками.

Бажаємо Вам, вельмишановний Іване Івановичу, міцного здоров'я, невичерпної енергії, життєвого оптимізму, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й зацішки, довгих років радісного та щасливого життя.

Нехай добром наповнюється хата,
Достатком, щирістю і сонячним теплом,
Хай буде вірних друзів в ній багато,
Прихильна доля огорта крилом!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

16 квітня виповнюється 50 років провідному інженеру-програмісту відділу програмного та апаратного забезпечення ТНМУ Ярославові Олександровичу БОБРИВНИКУ.

Вельмишановний Ярославе Олександровичу! Сердечно вітаємо Вас з 50-літтям!

Після тривалого періоду роботи на виробництві, отримання інженерної освіти у стінах ТНМУ імені І.Я. Горбачевського Ви успішно пройшли семилітній трудовий шлях: спочатку інженера-програміста, а останні майже п'ять років — провідного інженера-програміста відділу програмного та апаратного забезпечення.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлін-

не виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, працелюбність, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування молодими працівниками.

Бажаємо Вам, вельмишановний Ярославе Олександровичу, міцного здоров'я, невичерпної енергії, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й зацішки, довгих років радісного та щасливого життя.

Хай сміється доля, мов калина в лузі,
У родиннім колі, серед вірних друзів.
Хай крокують поруч вірність і кохання,
Хай здійсняться мрії і усі бажання!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

ТЕТЯНА САВАРИН: «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛЕМКІВСЬКІ РОЗВІДКИ – ДВІ ЦАРИНИ, В ЯКИХ Я ПРАЦЮЮ ЯК НАУКОВЕЦЬ»

Торік вийшла у світ двотомна «Українська фольклористична енциклопедія» – унікальна фундаментальна праця, яку під керівництвом доктора філологічних наук, професора М.К. Дмитренка підготували науковці відділу фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України й провідні науковці – мовознавці з усієї України. У виданні – майже дві тисячі статей. Це справжня скарбниця систематизованої інформації та знань, що розкриває феномен українського фольклору, його зв'язки з мовою, релігією, історією, етнографією, літературою, висвітлює походження та жанрове розмаїття народної творчості, простежує зародження й розвиток української фольклористики як науки, описує її історію та сучасний стан досліджень. Надзвичайно приємно, що в когорті дослідників, збирачів і носіїв виконавців фольклору, про яких розповідає «Українська фольклористична енциклопедія», є представниця нашого університету. Адже окрема стаття енциклопедії присвячена науковому доробку доцентки кафедри іноземних мов ТНМУ імені І.Я. Горбачевського, кандидата філологічних наук Тетяни Саварин. В інтерв'ю «Медичній академії» Тетяна Володимирівна розповіла про власні краєзнавчо-наукові наукові розвідки, присвячені самобутній лемківській культурі як частині національних традицій українського народу, а також про наукові інтереси, пов'язані з методикою викладання латинської мови, яку справедливо вважають мовою всіх наук.

– Як давно зацікавилися лемківським фольклором?

– Любов до лемківської культури та традицій мені прищепили в дитинстві. Мої бабуся й дідусь родом з лемківського краю. 1946 року їх насильно змусили покинути рідні домівки у селі Криниця Горлицького повіту Краківського воєводства та переїхати в Харківську область. Сім'ї втратили все, що мали: оселю, землю, худобу... Моїй бабусі Теклі Іванівні Криницькій на час примусового переселення було 11 років, а в родині, крім неї, підросла ще шестеро дітей. На Харківщині на вигнанців чекала важка праця в колгоспі, а за житло багатодітній родині правила маленька кімната в хаті-розвалюсі, яку опалювали солом'яно. Не було навіть ліжок – спали на підлозі. За залишене майно та землю радянська влада обіцяла заплатити матеріальну компенсацію, але довелося чекати сім місяців, щоб отримати сякі-такі кошти та переїхати до родичів в село Ключинці Гусятинського району. В дитинстві літні канікули я проводила в бабусі й дідуся та добре пам'ятаю їхні розмови за сімейним столом про минуле життя нашої родини, про те, «як було вдома». Трагедію депортації пережили й сусіди – в Ключинцях мешкало чимало родин переселенців. Тож зростала я в оточенні людей, що спілкувалися лемківською говіркою, дотримувалися лемківських традицій, співали лемківських пісень. Моя бабуся замолоду не мала можливості здобути освіту, але зберегла в пам'яті безліч різних приповідок, легенд, співанок. Якими ж

кolorитними вони були! Я дуже любила слухати й розповіді про лемківські традиції та звичаї. Тож моя зацікавленість збереженням лемківської спадщини – заслуга насамперед моєї мудрої та доброї бабусі. З 9 класу відвідувала заняття філологічної секції Тернопільського товариства творчої молоді «Відродження» й написала наукову розвідку «Різдвяні звичаї та обряди Лемківщини» – про те, як у селі Ключинці святкують Різдво переселенці з лемківського краю. Різдвяні звичаї описала на прикладі своєї родини. На Святвечір вдома завжди готували традиційні страви та дотримували-

Тетяна САВАРИН з бабусею Теклею КРИНИЦЬКОЮ

ся інших обрядових традицій, що чарували своєю неповторністю й викликали подивування в багатьох моїх однокласників. Адже через радянську атеїзацію багато самобутніх українських звичаїв призабулися й навіть люди старшого віку відкривали їх для себе заново. Робота зацікавила мого наукового керівника – викладача філологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету Тетяну Василівну

Лагошнюк (нині – Т.В. Решету-ху) й вона рекомендувала мене для участі у Всеукраїнському конкурсі з українознавства, що відбувся у Львівському національному (на той час – державному) університеті. На засіданні секції фольклористики я представила свою науково-дослідницьку роботу та неочікувано для себе посіла друге місце. Отримала запрошення здобути вищу освіту на філологічному або історичному факультеті ЛНУ ім. І. Франка й обрала спеціальність «філологія». Після 11 класу вступила за результатами співбесіди.

Навчаючись в університеті, я полюбила латинську мову. Вивчала її з радістю та задоволенням. Але й лемківська тематика не відпускала. Приїжджаючи до бабусі в Ключинці, записувала на диктофон спогади бабусі та її колежанок-ровесниць, їхню говірку, фольклор, пісні. Матеріал про лемківські різдвяні звичаї та весільні традиції збирала багатющій, на його основі написала дипломну роботу. Отримала диплом з відзнакою й вступила до заочної аспірантури ЛНУ ім. І. Франка. Для кандидатської дисертації обрала тему «Лемківське весілля в міжетнічному контексті». Моїм науковим керівником був Михайло Чорнопиский – знаний вчений-фольклорист, літературознавець, педагог, людина високих моральних засад. Михайлові Гнатовичу завдячую знайомству зі словацьким фольклористом, українознавцем, доктором філологічних наук, іноземним членом НАН України, професором Миколою Мушинкою. Обоє належать до когорти корифеїв на ниві українистики, чії настанови та дружня підтримка

надихнула на подальшу наукову роботу. Об'єктом моїх порівняльних досліджень були українські, словацькі та польські лемківські весільні обряди, а відтак, працюючи над кандидатською, опанувала і польську мову, і словацьку. Професор Микола Мушинка був офіційним опонентом моєї дисертації, яку я успішно захистила на засіданні спеціалізованої вченої ради на кафедрі фольклористики Львівського національного університету 2003 року.

– З 2000 року ваша доля пов'язана з ТНМУ. 2006-го обрані на посаду доцентки кафедри інформатики, іноземних мов і суспільних дисциплін, через рік опісля рішенням Атестаційної комісії Міністерства освіти та науки отримали вчене звання доцентки кафедри іноземних мов і суспільних дисциплін.

Доцентка Тетяна САВАРИН

– Любов до латинської мови мені прищепили висококваліфіковані фахівці М.М. Закалюжний, В.В. Чолач, Г.Б. Паласюк, яких я завжди з вдячністю згадую й тішуся тим, що мала змогу працювати з ними та формуватися як викладач саме під їхнім керівництвом. Їхні мудрі настанови мали на мене великий вплив, допомагали опанувати мистецтво викладання латини. Особливу роль відіграла у моєму професійному розвитку доцентка Г.Б. Паласюк, яку вважаю своїм вчителем і наставником.

– Ви співавторка п'яти підручників, дев'яти навчальних посібників для студентів медичного, стоматологічного та фармацевтичного факультетів; авторка трьох віртуальних програм з латинської мови, численних наукових публікацій з методики викладання цієї навчальної дисципліни. У вашому творчому доробку є також наукові публікації з фольклористики в наукових і літературно-мистецьких журналах. Скільки їх загалом?

– Понад сімдесят. Лемківська тематика, як і раніше, близька моєму серцю. Впродовж століть лемки творили яскраву, самобутню культуру, що вписалася своїми надбаннями й особливостями у стихію української культури. Її потрібно зберегти, як унікальну духовну спадщину. На жаль, уродженців Лемківщини, носіїв цієї культури, залишилося небагато. Моїй бабусі вже 86 років і вона досі співає чудові лемківські пісні. Але майже всі її колежанки вже покинули цей світ. Методика викладання латинської мови та лемківські розвідки – дві царини, в яких я працюю як науковець. 2003 року проходила стажування на кафедрі латинської мови Львівського національного медуніверситету імені Данила Галицького, 2015-го навчалася на факультеті підвищення кваліфікації викладачів «Сучасні інноваційні технології вищої медичної освіти. Актуальні пробле-

ми латинської мови» Київського національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Важливими сторінками мого життя залишається участь у наукових конференціях, присвячених лемківській культурі, які завжди збирають велике коло зацікавлених. На одній з них я познайомилася з головою Світової федерації українських лемківських об'єднань, членкинею Національної спілки краєзнавців України Ярославом Галиком, авторкою книги «Лемківщина – край наших предків» та тритомної «Книги пам'яті Лемківщини 1944-1946», де зафіксований нині вже неіснуючий лемківський світ поіменно та породинно, яким він був до 9 вересня 1944 року, тобто до депортації. Моє захоплення цією тендітною жінкою, яка так багато зробила для збереження лемківської культури, вилилося у статтю «Подвиг Ярослави Галик», що була надрукована в газеті «Слово Просвіти». Ярослава Галик відвідала Тернопіль і була гостею літературно-мистецького заходу, присвяченого лемківській культурі й традиціям, що відбувся в читальній залі бібліотеки ТНМУ. У ньому взяли участь студенти-члени науково-краєзнавчої студії «Терпологи», викладачі нашого університету та інших вишів Тернополя, представники управління культури облдержадміністрації. Отриману в подарунок «Книгу пам'яті Лемківщини 1944-1946» я за згодою авторки пердала до фонду бібліотеки університету, щоб якомога ширше коло читачів познайомилося з цією фундаментальною працею – документальним свідченням лемківської трагедії середини ХХ століття. На жаль, нинішнього покоління пані Ярослава відійшла у вічність.

– Всеукраїнський фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини» – знакова подія для Тернопільщини, що збирає гостей з усіх кутків України і з-за кордону. Ви теж його учасниця?

– Так, приїжджаю на фестиваль разом з дітьми, бо хочу, щоб мої син і донька пам'ятали, звідки походить їхнє родинне коріння, знали про побут, звичаї своїх предків. Місцем проведення фестивалю є лісове урочище Бичова, що недалеко містечка Монастирська. Вкриті лісами зелені пагорби від Бережан до Монастирська дуже нагадують Лемковину. Не випадково, мабуть, у цій окрузі проживає так багато мешканців з лемківським корінням. Завжди радію велелюдності фестивалю. Сюди приїжджають, щоб зустрітися, обійнятися, поспілкуватися, наспіватися своїх пісень, скуштувати страви лемківської кухні. Любі серцю традиції живуть.

– Чи відвідували ви край, де народилися ваші бабуся та дідусь?

(Продовження на стор. 11)

**ТЕТЯНА САВАРИН:
«МЕТОДИКА
ВИКЛАДАННЯ
ЛАТИНСЬКОЇ
МОВИ
ТА ЛЕМКІВСЬКІ
РОЗВІДКИ – ДВІ
ЦАРИНИ, В ЯКИХ Я
ПРАЦЮЮ ЯК
НАУКОВЕЦЬ»**

(Закінчення. Поч. на стор. 10)

— Так, я була там разом з батьками й бабусею, яка дуже хотіла побачити рідне село. Але хати, яку вона пам'ятає з дитинства, давно немає, залишилася лише криниця. На долю моєї бабусі випало багато випробувань. З дідусем Миколою Івановичем Криницьким обоє тяжко працювали в колгоспі, щоб прогнати сім'ю. Не маючи можливості купувати дітям одяг, шила його сама. І досі рукоділля не полишає — вишиває рушник, бо не звикла сидіти склавши руки. Чудово в'яже. Бабуся — оберіг нашої родини. Вона ба-

Доцентка Тетяна САВАРИН з академіком Миколою МУШИНКОЮ

гато розповідала мені про українську давнину, вчила шанувати народні, християнські, родинні традиції, не боятися труднощів і торувати шлях, незважаючи на перешкоди. Великою мірою завдячую їй усім, чого досягла.

— Над чим працюєте зараз?

— Працюю над удосконаленням рівня англійської мови, готуюся до складання іспиту на рівні B2. Разом з колегами, фахівцями з класичної філології, готуємо до друку нові підручники з латинської мови для студентів-медиків. Планую взяти участь у міжнародній конференції у Львівському національному університеті, що відбудеться влітку, де представлю свою наукову розвідку про роль Володимира Гнатюка та Філарета Колесси в дослідженні лемківського фольклору. Працюю також над статтею з лемківської тематики для журналу «Бескиди». Я член редколегії журналу, а його головний редактор — голова Спілки письменників Лемківщини Володимир Барна, батьки якого уродженці лемківського краю, теж пережили депортацію.

— Натхнення вам у вашій діяльності та нових наукових досягнень!

Лідія ХМІЛЯР

СИТУАЦІЯ

НЕПОРЯДНІСТЬ НЕ ЛИЧИТЬ НІКОМУ

Хто така порядна людина? Це та, яка ніколи не образить, не залишить у біді, не допустить несправедливості. Порядну людину не треба кликати та просити про допомогу, вона сама поспішить допомогти. Порядна людина є сміливою. Така людина зможе висловити власну точку зору, якщо навіть вона не збігається з думкою тих, хто поруч. Порядна людина вмє сказати негіднику та хамові правду у вічі, але ніколи не принизить гідність іншої людини. З давніх-давен така риса, як порядність, була визначальною для інтелегентної та освіченої людини.

Лікар як у своїй професійній діяльності, так й у приватному житті повинен бути чесним і порядним, не вдаватися до омани, погроз, шантажування, підкупу, використання для досягнення власних професійних чи особистих цілей, важких матеріальних чи особистих обставин пацієнтів. Лікар зобов'язаний поважати права, законні інтереси, честь, гідність, репутацію та почуття осіб, з якими він працює та перебуває в інших відносинах.

Тому особливо недопустимо, коли студенти — майбутні лікарі

«Вибравши фах лікаря й уперше одягнувши білі халати, ви раптом збагнули, що життя змінилося. Ви одразу вирости, стали мудрішими (ні, не розумнішими — для цього треба ціле життя) й усі, хто оточує, тепер дивитимуться на вас по-іншому — адже ви будете лікарями! Університет може дати вам знання, певні практичні навички, вміння мислити, аналізувати, вибирати правильне рішення, надавати невідкладну допомогу та ще багато іншого. Але чого не можна навчити молоду людину в університеті — це бути чесною, доброю до інших, співпереживати, любити... А основне — бути порядною. Адже порядність не залежить від освіти, місця проживання, професії та навіть з віком її не надбаєш.»

поводяться, як непорядні люди: обманюють, ображають інших, шантажують, погрожують, цькують тощо. Особливо це підло, коли з цієї метою використовують інтернет. Адже за допомогою соціальних мереж можна легко поширити брехню про когось або розмістити світліни, які когось компрометують. Дехто через платформи обміну повідомленнями ображає співрозмовника чи надсилає погрози або чутки, що можуть завдати комусь шкоди. І вважає при цьому, що це «просто жарти» та пропонує «не сприймати це так серйозно». Таким «жартівником»

варто пам'ятати, що їхні дії називаються кібербулінгом і що цього року набрав чинності закон, який передбачає відповідальність за булінг.

Жертвою кібербулінгу може стати будь-хто. Але особливо недопустимі такі «жарти» над викладачами. Адже коли все це відбувається в Інтернеті, це може призвести до небажаної уваги з боку широкого кола людей, у тому числі незнайомих. Тому всі, хто активно користуються соціальними мережами, повинні завжди думати над тим, що вони поширюють чи пишуть в інтернеті, чи не завдасть це комусь шкоди або

страждань. Треба бути добрими до інших людей як по той бік екрана, так і в реальному житті.

Існує суперечливе питання, чи є порядність вродженою якістю людини, чи її можна виховати впродовж життя. Так, на наш погляд, порядності не можна навчити, але її можна розвинути самотужки. Адже людина, поперше, просто не може народитися підлою, це суперечить самому життю. А по-друге, всі люди змінюються. Тому стати порядною людиною ніколи не пізно. Хтось приходить до цього лише після того, як сам пережив образу та непорядне ставлення до себе. Інший успадковує цю рису, маючи із самого дитинства гідний приклад, не уявляючи собі іншого способу життя. Взаємоповага та співчуття одне до одного — це запорука того, що порядних людей ставатиме дедалі більше, а наше життя змінюватиметься на краще. Це стосується всіх нас!

Одна зі студенток, не обдумавши наслідків власного вчинку, безпідставно образила доцентку університету Лесю Іванівну Романчук. Тепер і студентка, і група просять пробачення.

Шановна Лесю Іванівно, ми, студенти 5 курсу 28 групи, хочемо попросити вибачення за той біль і ті неприємні емоції, які Вам довелося пережити через нас! Ми зробили величезну помилку, розбивши Вам

дрібничкою, для іншого — велике потрясіння.

Усі ми дорослі люди, які маємо відповідати за власні слова та вчинки, розуміємо, що кожне наше рішення тягне за собою наслідки! За все в житті ми відпо-

Кожен з нас виніс життєвий урок з цієї ситуації! Якщо ми у світі хаосу доріг вибрали світлу дорогу добра, повинні слідувати моралі та любові до кінця. Ми завжди повинні залишатися людьми, бути милосердними. Кожне слово може як звеличити людину, підняти до небес, так і розчарувати, завдати болю, ми маємо це пам'ятати та вміти володіти тим безцінним талантом слова, адже в нашій професії — це головне.

серце своїми словами й вчинками, не подумавши про наслідки. Ми забули про ті постулати й моральні цінності, які твердять: «Не нашкодь». Забули про власний статус та яку місію маємо нести (місію милосердя, захисту, доброзичливості, порядності). Так, нам соромно, ми вчинили справді неправильно, але щиро каємось у скоєному! Іноді те, що вважається для когось лише

відаємо перед людьми, перед самими собою та найголовніше — перед Богом! І коли немає у серці миру, смирення й спокою, дуже легко ми піддаємося спокусам цього світу, довірившись підступному злу! Ніщо не залишається без уваги та без покарання, все в житті повертається бумерангом.

Ми завдали Вам болю, справді не бажаючи того. Ви — чарівна

жінка, порядна, світла! Ваша освіченість, мудрість і професіоналізм надихає та заворожує! Ваша сила, витримка, людяність і безперечний талант — приклад для наслідування. Викликає гордість те, що в нас вкладає частинку душі та енергії така Людина, як Ви! Це надзвичайна цінність! Ви заслуговуєте лише на повагу, адже робили все можливе, щоб заняття з Вами проходили з глибоким сенсом і навчали більше, ніж суха книжкова теорія! Ви вмєте вдихнути життя в усе, до чого доторкаються ваші руки, серце, струни душі. Ви кожною своєю життєвою історією змушуєте задуматися й розставити пріоритети у власному житті. Хочемо подякувати вам за це.

Кожен з нас виніс життєвий урок з цієї ситуації! Якщо ми у світі хаосу доріг вибрали світлу дорогу добра, повинні слідувати моралі та любові до кінця. Ми завжди повинні залишатися людьми, бути милосердними. Кожне слово може як звеличи-

ти людину, підняти до небес, так і розчарувати, завдати болю, ми маємо це пам'ятати та вміти володіти тим безцінним талантом слова, адже в нашій професії — це головне. Незважаючи на ті всі прекрасні моменти, які ми пережили, все може згоріти й попелом розвіятися через один необдуманий вчинок, одне невлучно сказане слово. І нам дуже прикро!

Маємо сподівання, що не вдовзі образа мине, і Ви знайдете в собі сили відпустити наші ненавмисні кривди. І бажаємо, щоб у Ваше життя більше ніколи не входили тривоги, розчарування та біль.

Щиро просимо вибачення, на жаль, не можемо повернути час назад і все виправити, але сподіваємося на Ваше добре серце, велику душу, милосердя та прощення.

З повагою та вдячністю студенти 5-го курсу 528 групи медичного факультету

Шановна Лесю Іванівно, щиро прошу у Вас вибачення за те, що завдала Вам болю вчинком, який глибоко ранив Вас.

Ви справді прекрасна людина, хороший наставник як у житті, так і в професійній діяльності, старалися навчити та вкласти в мене й у нас усіх все найкраще, довіряли та покладали надії. Пробачте, що не цінувала Ваші уроки та вчинила негідно. Навіть, незважаючи на те, що Вам довелося пережити, — завжди демонстрували відмінний професіоналізм, витримку та силу.

Ви заслуговуєте лише на повагу, найщиріші слова вдячності й любові. Ті слова та вчинки не стосуються Вас! Я щиро розкаюся,

що вчинила найприкрішу помилку та завдала Вам кривди. Чому я це зробила? Через свою необачність, моментами дурість, але не через злість та образу. Моя недалекоглядність посприяла створенню цього «мема», а не бажання завдати шкоди Вашому здоров'ю та душевному стану. Фрагментарна тупість та інфантильність, а не думка спалювати Вашу репутацію та статус в очах колег і студентів, за що й прошу у Вас вибачення. Я поділилася цим з групою, тому що хотіла виділитися та привернути до себе увагу. Найгірше те, що я не розуміла, до яких наслідків може призвести те, що я створила. Після цього вчинку я опинилася на дні, адже це ранило глибоко не лише інших людей, зокрема, Вас, Лесю

Іванівно, але й завдає великої шкоди й мені самій. Ці вчинки знищують душу та спустошують серце, гризуть сумління.

Закликаю всіх студентів: перш ніж щось робити — добре подумайте про наслідки! Не ство-

Моя недалекоглядність посприяла створенню цього «мема», а не бажання завдати шкоди Вашому здоров'ю та душевному стану. Найгірше те, що я не розуміла, до яких наслідків може призвести те, що я створила. Після цього вчинку я опинилася на дні, адже це ранило глибоко не лише інших людей, зокрема, Вас, Лесю Іванівно, але й завдає великої шкоди й мені самій.

руйте різних непотрібних світлин, які згодом можуть глибоко ранили будь-яку людину. Бо люди на це точно не заслуговують і вкладають у нас найкраще.

Шкода, що я збагнула це все після скоєного. Створивши непотрібне фото, я змусила розчаруватися не лише в собі, а й в інших студентах. Бо після такого важко дивитися студентам у вічі та бачити в них щось хороше. Звісно,

мій вчинок не має виправдання, але я глибоко поважаю Вас як людину та викладача. Дуже Вас прошу: «Пробачте!».

Христина ПІТИЛЯК, студентка 528 групи

Марія КАЛЛОН, студентка факультету іноземних студентів

ДО ВІДОМА

У ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО ПРОВОДИТИМУТЬ КУРСИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ «ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЛІКАРЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ НИМ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ»

Під час проходження курсів підвищення кваліфікації дізнається:

I. Як подбати лікарю про власний юридичний захист

1.1. *Нормативне забезпечення сфери охорони здоров'я: загальна характеристика, аналіз деяких нормативно-правових актів, перспективи подальшого врегулювання колізій:*

- Конституція України;
- Кодекси, Закони України, що регулюють правовідносини у сфері охорони здоров'я;
- Накази Міністерства охорони здоров'я України;
- Клінічні протоколи надання медичної допомоги в хірургії, акушерстві-гінекології, сімейній медицині, педіатрії та ін.;
- Положення про примірні посадові інструкції медсестри, лікаря-інтерна, чергового лікаря, завідувача відділу.

1.2. *Обов'язки, права та відповідальність лікарів за чинним законодавством.*

1.3. *Юридичні вимоги до документів, які складають лікарі під час своєї професійної діяльності:*

- Заява, пояснювальна записка;
- Вимоги до написання історії хвороби, ведення амбулаторної карти, інших медичних документів;
- Лікарняний листок.

II. Як практичному лікарю забезпечити власну професійну діяльність у випадку виникнення конфліктних ситуацій (позасудові та судові форми захисту).

- Поняття про дисциплінарну,

адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством;

– Професійні правопорушення медичних працівників (злочини зі спеціальним суб'єктом – медичним працівником, посадові злочини);

– Несприятливі наслідки в медичній діяльності (нещасний випадок, лікарська помилка, професійне правопорушення);

– Нормативні засади клініко-експертної оцінки якості надання медичної допомоги та медичного обслуговування»);

– Судово-медична експертиза у випадках притягнення до відповідальності медичних працівників;

– Особливості професійних правопорушень лікарів різних спеціальностей за результатами аналізу судово-медичних експертів у випадках «лікарських справ»;

– Процесуальні особливості дій лікаря (під час допиту, участі у слідчому експерименті, інших слідчих діяч) у справах про притягнення до відповідальності медичних працівників;

– Деонтологічні засади взаємовідносин лікар-пацієнт, лікар-родичі пацієнта, лікар-лікар.

Для попередньої реєстрації на курси підвищення кваліфікації звертайтеся до 15 квітня 2021 року за телефоном +380976539021 або e-mail: kalunyknm@tdmu.edu.ua

Вічна пам'ять

18.05.1937 – 28.03.2021

Ректорат, профком, працівники та студенти ТНМУ імені І.Я. Горбачевського глибоко сумують з приводу смерті колишнього проректора з адміністративно-господарської частини

Едуарда Яковича РУБІНА

та висловлюють щирі співчуття рідним і близьким покійного.

Відповіді у наступному числі газети

СКАНВОРД

1. Автор роману «Хмельницький»	2. Байда	3. Козацький запін	4. Хімічний елемент	5. Устрий, стан
6. Автор	7. Хвалебний вірш	8. Поема Т. Шевченка	9. Біблійний цар	10. Табачник
11. Старослов. літера	12. Благородний метал	13. Брат Кия	14. Автор «Повісті минулих літ»	15. У слов'ян – бог вігрю
16. Військовий чин у козаків	17. Народний співець у Київській Русі	18. Вояк	19. Столиця Європи	20. Одиниця електропровідності
21. Спина струна в людині	22. Дамський предмет	23. Німецький фізик	24. Після блискавки	25. Друг Вінні-Пуха
26. Корпус людини	27. Аеропорт у Парижі	28. Баранячий горох	29. Камердинер	30. Нота
31. Невільник	32. Щастя футболіста	33. Звук при ламанні	34. Київський князь	35. Казкова баба
36. ...ий-мачуха	37. Видатний лікар Ст. Русі	38. Слов'янське плем'я	39. Мірло тязгару	40. Знак Зодіаку
41. Забава	42. Пошана, повага	43. Мілке місце річки	44. Майданчик у цирку	45. Алфавіт
46. Поліг	47. Нота	48. Грецька літера	49. Соціалістичний стан	50. Документ
51. Напій	52. Пластилин	53. Плутиг	54. Заміжня французівка	55. Мотузка, ремінь
56. Мотузка, ремінь	57. Письмова чи усна розповідь	58. Культуратор	59. Бовван, божок	60. Легендарний козак
61. Триває, триває, триває	62. Страва	63. Козацький човен	64. Загальна кількість організму	65. Бик
66. Комаха, що жалить	67. Літак	68. Старовинна рушниця	69. Бог Сонця	70. Зобжжя
71. Місто в Угорщині	72. Бойовий клич	73. Східнослов. міра довжини	74. Мотузка, ремінь	75. Вигук
76. Сокта	77. Моторний хлоп'яць	78. На Русі – підневільна особа	79. Козацьке військо	80. Будьякий предмет
81. Видатний французкий композитор	82. Квітка, цукерка	83. Австрійсь. страус	84. Гонитва, здогін	85. Японська гра
86. Стіна, огорожа	87. Тропічна й субтропічна рослина	88. Письменник	89. Овеча вовна	90. Відзнака гетьмана
91. Подружжя	92. Англ. письменник	93. Старий зіл	94. Грецька літера	95. Почервоніння шкіри від пошкодження
96. Огорожа	97. Старий зіл	98. Рибка	99. Триває, триває, триває	100. Мотузка, ремінь

Відповіді на сканворд, вміщений у № 6, 2021 р.

1. «Кобзар». 2. «Катерина». 3. Канів. 4. «Гайдамаки». 5. Аргентина. 6. Акорд. 7. Див. 8. Львів. 9. Харків. 10. Етазол. 11. Гарнів. 12. «Зеніт». 13. Охра. 14. Ода. 15. НЗ. 16. РГ. 17. Ада. 18. Знак. 19. Гі. 20. Арка. 21. Кок. 22. Іл. 23. Ге. 24. Корова. 25. Комар. 26. Сіни. 27. Ані. 28. Морозиво. 29. Мазепа. 30. Акробат. 31. Алое. 32. ОМО. 33. Мир. 34. КРУ. 35. Луганськ. 36. Оса. 37. Вир. 38. Ара. 39. Ага. 40. Ужгород. 41. Назар. 42. Зарубка. 43. «Гамалія». 44. Баржа. 45. Крос. 46. АТС. 47. Жар. 48. Смак. 49. Аза. 50. Кокс. 51. Гра. 52. М'яч. 53. Як. 54. Ліра. 55. Грот. 56. Черкаси. 57. Ліга. 58. Кіготь. 59. Етна. 60. Ар. 61. Іго. 62. Тест. 63. Іо. 64. Ат. 65. Година. 66. Яр. 67. Янус. 68. Палаш. 69. Каре. 70. Рєа. 71. «Яса». 72. Кран. 73. Квач. 74. Ом. 75. Ямб. 76. Літо. 77. Плато. 78. За. 79. Ксі. 80. Бал. 81. Аз. 82. Ял. 83. Яга. 84. Ан. 85. Ян. 86. Шаблон. 87. Шевченко. 88. Ва. 89. Ні. 90. Го.